

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ**

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів
(повна назва кафедри)

Кваліфікаційна робота

другий (магістерський)
(рівень вищої освіти)

на тему Розробка системи управління фінансовими результатами
промислового підприємства

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0760-еп-з
спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та
(код і назва спеціальності)

біржова діяльність»
Мескева Г.С.

освітньої програми економіка підприємства
(код і назва освітньої програми)

та управління бізнесом

спеціалізації _____

(код і назва спеціалізації)

(ініціали та прізвище)

Керівник доцент кафедри інформаційної економіки,
підприємництва та фінансів, доцент, к.е.н.

Шапуров О.О.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент доцент кафедри інформаційної економіки,
підприємництва та фінансів, к.е.н.

Афонов Р.П.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Запоріжжя
2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
(код та назва)
Освітня програма Економіка підприємства та управління бізнесом
(код та назва)
Спеціалізація _____
(код та назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри д.е.н., проф.
Глуцєвський В.В.

« ____ » _____ 20 ____ року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНЦІ

Мескевій Ганні Сергіївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проєкту) Розробка системи управління фінансовими результатами промислового підприємства

керівник роботи Шануров О.О., к.е.н., доцент,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «30» червня 2021 року № 975-с

2. Строк подання студентом роботи Дата згідно графіку захисту

3. Вихідні дані до роботи Публічна фінансова звітність промислового підприємства, що розглядається в роботі. Літературні джерела. Фахові періодичні видання

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) _____

Теоретична частина. Теоретичні основи розробки системи управління фінансовими результатами промислового підприємства

Аналітична частина. Аналіз фінансових результатів та фінансового стану промислового підприємства

Проєктна частина. Розробка системи управління фінансовими результатами промислового підприємства

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Таблиця 1.1. Показники аналізу фінансових результатів підприємства, що знаходяться у фінансовій звітності. Таблиця 1.2. Комплекс заходів менеджменту цільової стратегії управління фінансовими результатами діяльності промислових підприємств. Рис.1.1. Схема функціонування ЕМУФР господарської діяльності промислових підприємств. Таблиця 1.3. Основні підходи до визначення фінансової стратегії. Рис.1.2. Поетапне прийняття рішень стосовно формування і використання фінансових ресурсів. Таблиця 2.1. Основні економічні показники діяльності ПАТ «ЗЗФ». Рис.2.1. Динаміка чистого доходу, собівартості, чистого прибутку ПАТ «ЗЗФ». Рис.2.2. Динаміка середньорічної вартості активів ПАТ «ЗЗФ». Таблиця 2.2. Аналіз фінансової стійкості та платоспроможності ПАТ «Запорізький завод феросплавів». Таблиця 2.3. Аналіз показників ліквідності ПАТ «Запорізький завод феросплавів».

Таблиця 2.4. Баланс ліквідності ПАТ «Запорізький завод феросплавів» за 2018 рік. Таблиця 2.5. Баланс ліквідності ПАТ «Запорізький завод феросплавів» за 2019 рік. Таблиця 2.6. Баланс ліквідності ПАТ «Запорізький завод феросплавів» за 2020 рік. Таблиця 2.7. Аналіз ділової активності ПАТ «Запорізький завод феросплавів». Таблиця 2.8. Вихідні дані для розрахунку трьохфакторної моделі DuPont. Таблиця 2.9. Результати розрахунків показників (модель DuPont). Таблиця 3.1. Етапи реалізації системи менеджменту кризових ситуацій. Таблиця 3.2. Моделі антикризового управління підприємством. Таблиця 3.3. Фактори впливу на рентабельності виробництва ПАТ «Запорізький завод феросплавів». Рис.3.1. Матриця зі змінними X_j . Рис.3.2. Матриця Y . Рис.3.3. Матриця X^T . Рис.3.4. Помноження матриць, $(X^T X)$. Рис.3.5. Множення матриць $X^T Y$. Рис.3.6. Обернена матриця $(X^T X)^{-1}$. Рис.3.6. Вектор оцінок коефіцієнтів регресії. Таблиця 3.4. Баланс ПАТ «Запорізький завод феросплавів» до проведення альтернативної санації. Таблиця 3.5. Баланс підприємства ПАТ «Запорізький завод феросплавів», тис.грн, після проведення санації

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Шапуров О.О., доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів	17.09	19.10
2	Шапуров О.О., доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів	19.10	29.10
3	Шапуров О.О., доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів	29.10	16.11

7. Дата видачі завдання 10.09.2021р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Дослідження теоретичних основ фінансових результатів промислового підприємства	25.10.2021	
2	Огляд літературних джерел з управління фінансовими результатами промислового підприємства	29.10.2021	
3	Збір даних та дослідження звітної документації промислового підприємства	5.11.2021	
4	Аналіз фінансового стану та фінансових результатів промислового підприємства	19.11.2021	
5	Розробка системи управління фінансовими результатами промислового підприємства	30.11.2021	

Студент _____ Мескева Г.С.
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту) _____ Шапуров О.О.
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

АНОТАЦІЯ

Мескева Г.С. Розробка системи управління фінансовими результатами промислового підприємства.

Кваліфікаційна випускна робота на здобуття ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 076 - Підприємництво, торгівля та біржова діяльність, науковий керівник О.О.Шапуров. Інженерний навчально-науковий інститут ЗНУ, кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, 2021.

Сформовано теоретичні аспекти системи управління фінансовими результатами промислового підприємства. Проаналізовано фінансовий стан та фінансові результати промислового підприємства. Запропоновано розробку системи управління фінансовими результатами промислового підприємства

Ключові слова: ФІНАНСОВИЙ СТАН, ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ, АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ, ФІНАНСОВА САНАЦІЯ, ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ

ABSTRACT

Meskeva G.S. Developing System for Managing Financial Results of Industrial Enterprise

Qualifying final work obtaining a master's degree in higher education by specialty 076 - Entrepreneurship, trade and exchange activities. O.O.Shapurov. Engineering Educational and Scientific Institute ZNU, Department of Information Economics, Entrepreneurship and Finance. 2021.

The qualifying final work has outlined and described theoretical basis of management system of financial results of an industrial enterprise. Financial condition and financial results are analyzed. Improve the management system of financial results of an industrial enterprise was proposed.

Keywords: FINANCIAL STATUS, FINANCIAL RESULTS, ANTI-CRISIS MANAGEMENT, FINANCIAL REHABILITATION, ECONOMIC AND MATHEMATICAL MODEL

АННОТАЦИЯ

Мескева Г.С. Разработка системы управления финансовыми результатами промышленного предприятия.

Квалификационная выпускная работа на соискание степени высшего образования магистра по специальности 076 - Предпринимательство, торговля и биржевая деятельность, научный руководитель А.А. Шапуров. Инженерный учебно-научный институт ЗНУ, кафедра информационной экономики, предпринимательства и финансов, 2021

Сформированы теоретические аспекты системы управления финансовыми результатами промышленного предприятия. Проанализированы финансовое состояние и финансовые результаты промышленного предприятия. Предложена разработка системы управления финансовыми результатами промышленного предприятия

Ключевые слова: ФИНАНСОВОЕ СОСТОЯНИЕ, ФИНАНСОВЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ, АНТИКРИЗИСНОЕ УПРАВЛЕНИЕ, ФИНАНСОВАЯ САНАЦИЯ, ЭКОНОМИКО-МАТЕМАТИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБКИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	10
1.1. Теоретичні основи фінансових результатів та їх формування.....	10
1.2. Економічний механізм управління фінансовими результатами господарської діяльності промислових підприємств.....	16
1.3. Аналіз фінансових результатів та показників рентабельності.....	22
1.4. Формування фінансової стратегії підприємства в сучасних умовах господарювання.....	29
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	33
2.1. Організаційно-економічна характеристика промислового підприємства.....	33
2.2. Аналіз фінансового стану промислового підприємства.....	39
2.3 Факторний аналіз фінансових результатів промислового підприємства.....	51
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	56
3.1. Формування стратегічних моделей антикризового фінансового управління.....	56
3.2. Економіко-математичне моделювання управління фінансовими результатами промислового підприємства.....	62
3.3. Системне управління фінансовими результатами промислового підприємства на основі альтернативної санації.....	
ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87

ВСТУП

Актуальність теми. Ключовим завданням управління фінансами підприємства є досягнення та подальше забезпечення належного рівня конкурентоспроможності підприємства у короткостроковому та довгостроковому періодах. При цьому вважається, що фінансово-господарська діяльність підприємства має забезпечувати приріст добробуту його власників. Досягти цього неможливо без адекватного вирішення у повсякденній роботі сукупності питань управління фінансовими результатами діяльності підприємства. Так, забезпечення ефективності фінансового менеджменту на конкретному підприємстві передбачає обґрунтування, формування та реалізацію адекватної моделі управління фінансовими результатами як цілісної системи прогнозування, планування і контролю за процесами формування та розподілу фінансових результатів підприємства в процесі здійснення його фінансовогосподарської діяльності. Особливості фінансових результатів суб'єкта господарювання визначають об'єктивну необхідність виділення у фінансовому менеджменті функціонально-організаційного блоку, спрямованого на управління фінансовими результатами підприємства з метою формування, підтримання та зростання конкурентоспроможності як у короткостроковому, так і в довгостроковому періоді та забезпечення доходу власників корпоративних прав такого підприємства. Управління фінансовими результатами являє собою систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень за всіма основними аспектами його формування, розподілу та використання на підприємстві.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне узагальнення системи управління фінансовими результатами промислового підприємства та розробка рекомендацій щодо застосування моделі антикризового управління.

Для досягнення мети вирішені наступні завдання

– розкрити теоретичні основи системи фінансових результатів промислового підприємства;

– проаналізовано фінансовий стан та фінансові результати промислового підприємства ;

– обґрунтовано та запропоновано антикризову модель управління фінансовими результатами

Об'єктом дослідження є система управління фінансовими результатами промислового підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні положення, методичні підходи та практичні рекомендації з розробки системи управління фінансовими результатами промислового підприємства

Методи дослідження. Загальнонаукові методи: індукція, дедукція, аналіз, синтез, теоретичне моделювання, абстрагування; спеціальні методи: горизонтальний та вертикальний аналіз, коефіцієнтний аналіз.

Матеріалами для дослідження стали: спеціальна література з проблем теорії та практики управління фінансовими результатами промислового підприємства, нормативні документи, статистичні дані.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:
удосконалено:

- науково – практичний підхід до управління фінансовими результатами промислового підприємства, який на відміну від існуючих включає сучасний інструментарій антикризового управління та забезпечення покращення господарського стану промислового підприємства за рахунок формування моделі фінансової санації.

Практичне значення отриманих результатів. Розроблені в ході дослідження науково – практичні рекомендації можуть бути використані в діяльності ПАТ «Запорізький феросплавний завод» та на інших промислових підприємствах, що дозволить удосконалити та підвищити ефективність управління фінансово-господарською діяльністю.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були представлені в доповіді на Міжнародній науково – практичній

конференції «Економіка та менеджмент у період цифрової трансформації бізнесу, суспільства і держави».

Публікації. Основні положення роботи опубліковано в матеріалах міжнародної науково-практичної конференції.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні документи, навчально – методична література, наукові публікації в періодичних виданнях з питань управління фінансовими результатами промислового підприємства.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладений на __ сторінках. Робота містить __ таблиць, __ рисунків та __ додатків. Список використаних джерел налічує __ найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБКИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Теоретичні основи фінансових результатів та їх формування

В Україні проведена економічна реформа і здійснено перехід до ринкових механізмів функціонування економіки. Органічне включення нашої держави в процеси світового господарювання вимагає перегляду та систематизації всієї сукупності економічних важелів, наукового осмислення й теоретичного обґрунтування широкого кола мікро- і макроекономічних проблем, включаючи мотиваційний аспект господарської діяльності економічних суб'єктів господарювання, об'єктивні закономірності формування і використання їх доходів.

В прибутку акумулюються різні фактори: результати виробництва й реалізації продукції (робіт, послуг), ефективності використання виробничих і фінансових ресурсів, результати ділового партнерства та виробничо-фінансового менеджменту, асортиментні характеристики. Необхідність формування чітких і єдиних принципів визначення системи факторів впливу на фінансові результати діяльності підприємства пояснює актуальність дослідження обраної тематики. Визначну роль відіграє процес формування збитків, що відображає помилки і прорахунки підприємства в напрямках використання фінансових засобів, організації виробництва та збуту продукції, досягнення заздалегідь запланованих фінансових результатів [1, с.175].

Фінансовим результатом підприємства може бути прибуток, збиток або нульовий фінансовий результат. Трактування сутності вказаних категорій є важливою науковою проблемою. Єдиного трактування категорій „фінансові результати, — прибуток та „збиток не існує. Полеміка протягом десятиліть значною мірою розгорталася навколо сутності, форм та джерел формування

результатів діяльності, методики їх визначення. Етимологічно поняття „фінансові результати трактують як різницю між доходами та витратами підприємства за певний час , — прибуток – зростання, збільшення, приріст, зиск, „збиток – матеріальні втрати, протилежність прибутку [1, с.176]

Однією з головних загальноекономічних проблем як у практичному, так і в науковому плані є проблема трактування фінансового результату діяльності підприємства, методологія й методика його визначення й оподаткування.

До 2000 року фінансовий результат на підприємствах України визначався як алгебраїчна сума прибутку від реалізації і позареалізаційних фінансових результатів. Прибуток від реалізації товарів, робіт, послуг обчислювався як різниця між виручкою від реалізації і повною собівартістю продукції. В основі такого підходу до фінансового результату була теорія додаткової вартості К. Маркса. Під бухгалтерським прибутком розуміють фактичний приріст власного капіталу протягом звітного періоду, який визначається за даними бухгалтерського обліку. Методика його розрахунку відпрацьована десятиліттями і спрямована на те, щоб власники, які відлучені від управління підприємством, могли отримати правдиву інформацію про прибуток, на частку якого вони мають право, а достовірність цієї інформації могли б підтвердити зовнішні аудитори без ретельного вивчення самого підприємства. Наслідком цього є те, що в бухгалтерському обліку відображаються лише ті доходи і витрати, які можуть бути точно визначені й обчислені [2, с.61].

Цікавою науковою і практичною проблемою є максимальне наближення економічного і бухгалтерського прибутків. Суттєву розбіжність між цими показниками в деяких аспектах подолано. Зокрема, на підприємствах країн - членів ЄС до складу витрат від звичайної діяльності при визначенні фінансового результату входить стаття "Податки з прибутку", яка відображає суму податку на прибуток, що припадає на суму доходів звітного періоду, і може суттєво відрізнятися від суми податку, котрий сплачений відповідно до податкового законодавства. В економічній літературі витрати на сплату податків не відносять до тих, що впливають на розмір економічного прибутку.

Але сам факт урахування цих витрат при обчисленні фінансового результату створює в бухгалтерському обліку умови для визначення реального прибутку як доходу, "очищеного" від усіх видів витрат, у тому числі й витрат на сплату податків [3].

Отже, існує три методи визначення фінансового результату.

Головний із них - метод "витрати - випуск", що базується на моделі В. Леонтьєва.

Другий метод спирається на формулу балансу: актив дорівнює сумі власного капіталу і зобов'язань.

Третій - визначає фінансовий результат як зміну вартості чистих активів на початок і кінець звітного періоду[4].

Для розрахунку фінансового результату за кожним методом передбачені певні моделі у планах рахунків, які, в свою чергу, пов'язані зі структурою фінансових звітів. На підприємствах зарубіжних країн головним способом визначення фінансового результату є спосіб, що ґрунтується на зіставленні доходів і витрат. Інші - використовуються для підприємств малого бізнесу в умовах спрощеного оподаткування. З аналітичною метою їх може використовувати будь-який користувач фінансової звітності. Порядок визначення фінансового результату на підприємствах України та відображення його у звітності регламентуються у таких Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку: П(С)БО 2 "Баланс", П(С)БО 3 "Звіт про фінансові результати", П(С)БО 15 "Дохід", П(С)БО 16 "Витрати", П(С)БО 17 "Податок на прибуток" [5].

Впровадження зазначених нормативних документів на практиці має надзвичайно велике значення, оскільки трансформує систему обчислення фінансового результату відповідно до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку 8 "Чистий прибуток або збиток за період", 12 "Податки на прибуток", 18 "Дохід".

Суб'єкти господарювання в Україні розраховують фінансовий результат за методом "витрати - випуск". План рахунків бухгалтерського обліку активів,

капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств передбачає визначення фінансового результату за видами діяльності.

Надзвичайно важливо впровадити у практику бухгалтерського обліку підприємств України визначення фінансового результату різними методами, а не лише методом "витрати - випуск". Саме з концепції прибутку як приросту власного капіталу випливає можливість його розрахунку як приросту чистих активів, або як різниці суми залишків активних і пасивних рахунків. До речі, П(С)БО 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємства" не допускає використання на підприємствах малого бізнесу спрощених методів визначення фінансового результату. На нашу думку, цей стандарт не спрощує обліку і звітності малого підприємства за змістом, а лише скорочує варіант обліку і звітності великого підприємства [6].

Основною формою фінансової звітності для аналізу фінансових результатів діяльності є форма № 2 — Звіт про фінансові результати. Але для управління підприємством, враховуючи специфіку діяльності кожного, кількість показників аналізу фінансових результатів підприємства, що знаходяться у фінансовій звітності, недостатня. На нашу думку, форма № 2 – не дуже змістовна фінансова звітність, вона не розкриває всієї глибини (сутності) фінансових результатів. Для усунення цих недоліків необхідно вдосконалювати фінансову звітність. Визначення фінансових результатів діяльності не може дати повної характеристики всьому різноманіттю ситуацій, пов'язаних з визначенням фінансових результатів підприємства в процесі його господарської діяльності. Існує певна невідповідність між ознаками видів діяльності, доходів та формування фінансових результатів. Для того, щоб уникнути такої невідповідності у віднесенні операцій до того чи іншого виду діяльності, необхідно чітко розмежувати види діяльності та операції які до них відносяться [7, с.368].

Розглядаючи питання формування фінансових показників діяльності, слід зазначити, що в нормативних документах є певна невідповідність у визначенні класифікаційних ознак видів діяльності. Так, згідно з П(С)БО 3 і Планом

рахунків формування показників здійснюється за такими видами діяльності: звичайна, основна, операційна, фінансова, інвестиційна, від надзвичайних подій, інша діяльність.

Таблиця 1.1

Показники аналізу фінансових результатів підприємства, що знаходяться у фінансовій звітності

Показники	Джерела інформації
Чистий дохід від реалізації продукції, товарів (робіт, послуг)	Ф. 2 — Звіт про фінансові результати
Собівартість реалізованої продукції	Ф. 2 — Звіт про фінансові результати
Валовий прибуток підприємства (прибуток від реалізації продукції)	Ф. 2 — Звіт про фінансові результати
Доходи і витрати від іншої операційної діяльності	Ф. 2 — Звіт про фінансові результати
Фінансові результати від операційної діяльності	Ф. 2 — Звіт про фінансові результати
Доходи і витрати від фінансової діяльності	Ф. 2 — Звіт про фінансові результати
Доходи і витрати від інвестиційної діяльності	Ф. 2 — Звіт про фінансові результати
Доходи і витрати від іншої діяльності	Ф. 2 — Звіт про фінансові результати
Фінансові результати від звичайної діяльності	Ф. 2 — Звіт про фінансові результати
Чистий прибуток підприємства	Ф. 2 — Звіт про фінансові результати
Використання прибутку	Ф. 4 — Звіт про власний капітал
Рентабельність діяльності підприємства	Використовуючи дані ф. 2 — Звіт про фінансові результати : чистий прибуток (збиток) поділити на собівартість від реалізації продукції

На практиці ж у багатьох аналітиків формується єдиний підхід для складання і подання всіх форм звітності щодо використання понять — операційної, — інвестиційної, — фінансової діяльності підприємства і — надзвичайних подій, з безпосередньою відповідністю їх з рекомендаціями щодо структури рахунків обліку фінансових результатів діяльності [8].

Ще одним недоліком «Звіту про фінансові результати» є можливості викривлення інформації. В основу причин викривлення покладено модель

«трикутника шахрайства», запропоновану відомими американськими аудитором С. Альбрехтом, Дж. Вернцом і Т. Уільямсом, які займаються проблемами викриття шахрайства. Згідно з підходами цих авторів, в основі будь-якого шахрайства, що здійснюється особою, лежать три елементи, взаємопов'язана сукупність яких дає можливість здійснити таке діяння: постійний тиск зовнішніх обставин, можливість здійснення та здатність виправдати скоєне діяння. До найбільш поширених причин викривлення фінансового результату відносять податковий тиск, наявність «тіньових витрат», витрати, які забороняється або не вигідно реєструвати в обліку. Головними чинниками, які дають можливість здійснити та деякий час приховувати викривлення звітності, є матеріальна зацікавленість осіб, що здійснюють перевірку та їх вплив на її результати. Головна мотивація - впевненість у тому, що суб'єкти господарювання сплачують державі більше, ніж повинні [9].

Під способом викривлення звітності слід розуміти сукупність дій посадових осіб, мотивованих наведеними причинами, які провокують перекручення фінансових результатів діяльності підприємств. Аналіз численних джерел літератури, в яких досліджуються прийоми та способи викривлення звітності, дозволив розділити останні на умовні групи. Наприклад, способи, які застосовують господарюючі суб'єкти з метою ухиляння від оподаткування, пов'язані зі змінами законодавства та із ненавмисними помилками.

Поширеним способом викривлення звітності, стосовно якого найбільше збігається думка експертів-фахівців є ведення подвійного обліку.

Другим за вагомістю є спосіб, який полягає в частковому відображенні в обліку і звітності господарських операцій.

Третій спосіб пов'язаний із завищенням чи заниженням об'єкта оподаткування.

Четвертий спосіб - відображення у фінансових результатах фіктивної підприємницької діяльності. А також як спосіб виділяють фальсифікацію

бухгалтерських записів і документів. Одним із способів викривлення є спосіб пов'язаний із частою зміною законодавства, довільним тлумаченням законів і використанням індивідуальних пільг[10].

Можливим способами вирішення даної проблеми, на нашу думку, можуть бути такі заходи:

- зниження податкового тиску;
- підвищення рівня життя України та виведення певних обсягів витрат із категорії «тіньових»;
- вдосконалення законодавчої бази, яка регламентує порядок відшкодування збитків заподіяних державі;
- посилення контролю через систему органів державного та незалежного контролю [11].

1.2. Економічний механізм управління фінансовими результатами господарської діяльності промислових підприємств

Зростання глобалізації, фінансової нестабільності, невизначеності та ризику є адекватними ключовими характеристиками сучасного бізнес середовища функціонування промислових підприємств. За даних умов забезпечити високу результативність господарської діяльності зможуть лише ті підприємства, які орієнтовані на реалізацію стратегічних цілей щодо забезпечення сталого зростання прибутковості, ринкової вартості та оптимального економічного розвитку суб'єкта господарювання в довгостроковому періоді. Успішне досягнення даних цілей потребує розробки комплексно-цілісного підходу до формування та забезпечення ефективного функціонування економічного механізму управління фінансовими результатами в системі загально корпоративного менеджменту промислових підприємств [12, с.25].

Наявність економічного механізму управління фінансовими результатами (ЕМУФР) у складі загально корпоративної системи менеджменту промислових

підприємств є важливим кроком щодо оптимізації функціонування останньої, який забезпечує успішність реалізації стратегічних цілей та сталий економічний розвиток суб'єктів господарювання в довгостроковій перспективі. Зважаючи на таку вагому роль ЕМУФР в системі загальнокорпоративного менеджменту, актуальності набуває завдання забезпечення успішного функціонування даного механізму в умовах господарської діяльності промислових підприємств. Успішне функціонування ЕМУФР забезпечується шляхом оптимальної реалізації головної мети та ключових завдань, які формуються на етапі створення даного механізму [13].

ЕМУФР є складною цілісно-комплексною, багатофункціональною системою, ефективне функціонування якої забезпечується шляхом гармонійного та взаємоузгодженого зв'язку між основним підсистемами управління фінансовими результатами в середовищі ЕМУФР промислових підприємств [14].

Основними підсистемами ЕМУФР є наступні: організаційна, забезпечення, процедур управління фінансовими результатами, моніторингу та оптимізації, контролю [15]. Кожна з даних підсистем відіграє особливе значення та виконує певний властивий лише їй набір функцій в середовищі функціонування ЕМУФР, ефективна реалізація якого забезпечується за умови наявності синергічного ефекту від узгодженої спільної взаємодії роботи усіх підсистем з метою досягнення головної цілі й ключових завдань існування ЕМУФР. Превалюючи значення в процесі реалізації ЕМУФР відіграє підсистема процедур управління фінансовими результатами, яка виконує роль "серця", основи функціонування даного механізму в господарській діяльності промислових підприємств. Тому, доцільним вважаємо зупинитися на розгляді особливостей реалізації процедур управління фінансовими результатами, як ключової підсистеми середовища функціонування ЕМУФР. Внутрішня структура підсистеми процедур управління фінансовими результатами формується шляхом оптимального поєднання та взаємодії наступних елементів: 1) цільової стратегії управління фінансовими результатами; 2) інструментарію

управління фінансовими результатами, який включає аналітичні інструменти та інструменти безпосереднього управління [16].

Реалізація процедур управління фінансовими результатами відбувається шляхом послідовного та комплексного виконання положень цільової стратегії управління фінансовими результатами за допомогою застосування відповідного інструментарію управління фінансовими результатами в господарській діяльності промислових підприємств.

Цільова стратегія управління фінансовими результатами – це науково обґрунтована, цілісно - комплексна програма реалізації набору адекватних менеджерських заходів щодо забезпечення оптимального управління фінансовими результатами з метою успішного досягнення головної цілі та ключових завдань функціонування ЕМУФР господарської діяльності промислових підприємств. Ефективну реалізацію цільової стратегії управління фінансовими результатами забезпечує виконання комплексу заходів управління фінансовими результатами, які спрямовані на оптимізацію даного процесу з метою забезпечення сталого зростання прибутковості, ринкової вартості та стійкого економічного розвитку промислових підприємств протягом довгострокового періоду їх господарської діяльності [17].

Успішна реалізація комплексу заходів менеджменту цільової стратегії управління фінансовими результатами забезпечується шляхом залучення та використання відповідних інструментів управління фінансовими результатами. Застосування аналітичних інструментів та інструментів безпосереднього управління фінансовими результатами цілком достатньо для послідовної, цілісної та комплексної реалізації цільової стратегії управління фінансовими результатами в середовищі функціонування ЕМУФР господарської діяльності промислових підприємств.

Оскільки, усі підсистеми управління фінансовими результатами є взаємопов'язаними елементами середовища функціонування ЕМУФР, то успішна реалізація цільової стратегії управління фінансовими результатами є неможливою без ефективної роботи організаційної підсистеми та підсистеми

забезпечення, які формують базові передумови для оптимального виконання процедур управління фінансовими результатами та функціонування ЕМУФР в цілому [18].

Необхідність здійснення процесів моніторингу, оптимізації та контролю є важливими умовами забезпечення оптимальної реалізації цільової стратегії управління фінансовими результатами в контексті підвищення ефективності функціонування ЕМУФР господарської діяльності промислових підприємств.

Таблиця 1.2

Комплекс заходів менеджменту цільової стратегії управління фінансовими результатами діяльності промислових підприємств

Комплекс заходів управління фінансовими результатами
Оцінка динаміки фінансових результатів та співвідношень темпів їх зростання за видами господарської діяльності підприємства
Оцінка рентабельності, рівня та стану фінансової результативності використання видів капіталу підприємства
Оцінка рентабельності, рівня та стану фінансової результативності видів господарської діяльності підприємства
Діагностика стану фінансової рівноваги господарської діяльності та фінансової стійкості підприємства
Оцінка якості фінансових результатів в процесі їх кругообігу
Оцінка стану якості фінансових результатів господарської діяльності підприємства
Факторний аналіз якості фінансових результатів господарської діяльності підприємства
Побудова та аналіз економетричних моделей якості фінансових результатів підприємства
Прогнозування якості фінансових результатів в наступних звітних періодах діяльності на основі побудованих економетричних моделей
Визначення набору цільових показників управління фінансовими результатами
Розробка політики оптимізації управління фінансовими результатами господарської діяльності підприємства
Розрахунок та оцінка інтегрального показника ефективності управління фінансовими результатами підприємства

Відмітимо, що процес реалізації цільової стратегії управління фінансовими результатами в умовах діяльності промислових підприємств

набуватиме додаткових (індивідуальних) особливостей для кожного суб'єкта господарювання по мірі врахування специфіки господарської діяльності конкретного підприємства.

Розглянемо більш детально особливості функціонування ЕМУФР господарської діяльності промислових підприємств у системі їх загальнокорпоративного менеджменту (рис. 1.1).

Неважко помітити що наріжним каменем функціонування ЕМУФР є власне процедури управління фінансовими результатами, оптимальна реалізація яких в механізмі забезпечується шляхом гармонійної взаємодії інструментарію управління та комплексу заходів цільової стратегії управління фінансовими результатами господарської діяльності промислових підприємств. Наявність перманентного моніторингу та контролю функціонування усіх складових підсистем ЕМУФР забезпечує оптимальну роботу даного механізму, що сприяє успішній реалізації головної мети та ключових завдань управління фінансовими результатами в системі загальнокорпоративного управління промислового підприємства. Ефективному функціонуванню та гармонійній взаємодії усіх підсистем середовища функціонування ЕМУФР сприяє наявність каналів зворотного зв'язку. Адже, існування каналів зворотного зв'язку між ключовими підсистемами ЕМУФР спрямоване на забезпечення постійної оптимізації, адаптації та адекватного функціонування даного механізму з урахуванням динамічних умов зовнішнього та внутрішнього середовищ діяльності промислових підприємств [19].

Відмітимо, що впровадження ЕМУФР у практику господарської діяльності промислових підприємств сприятиме оптимальній реалізації сучасної парадигми управління економічним розвитком підприємства, яка орієнтована на забезпечення довгострокового сталого зростання економіки суб'єкта господарювання в сучасних умовах фінансової нестабільності,

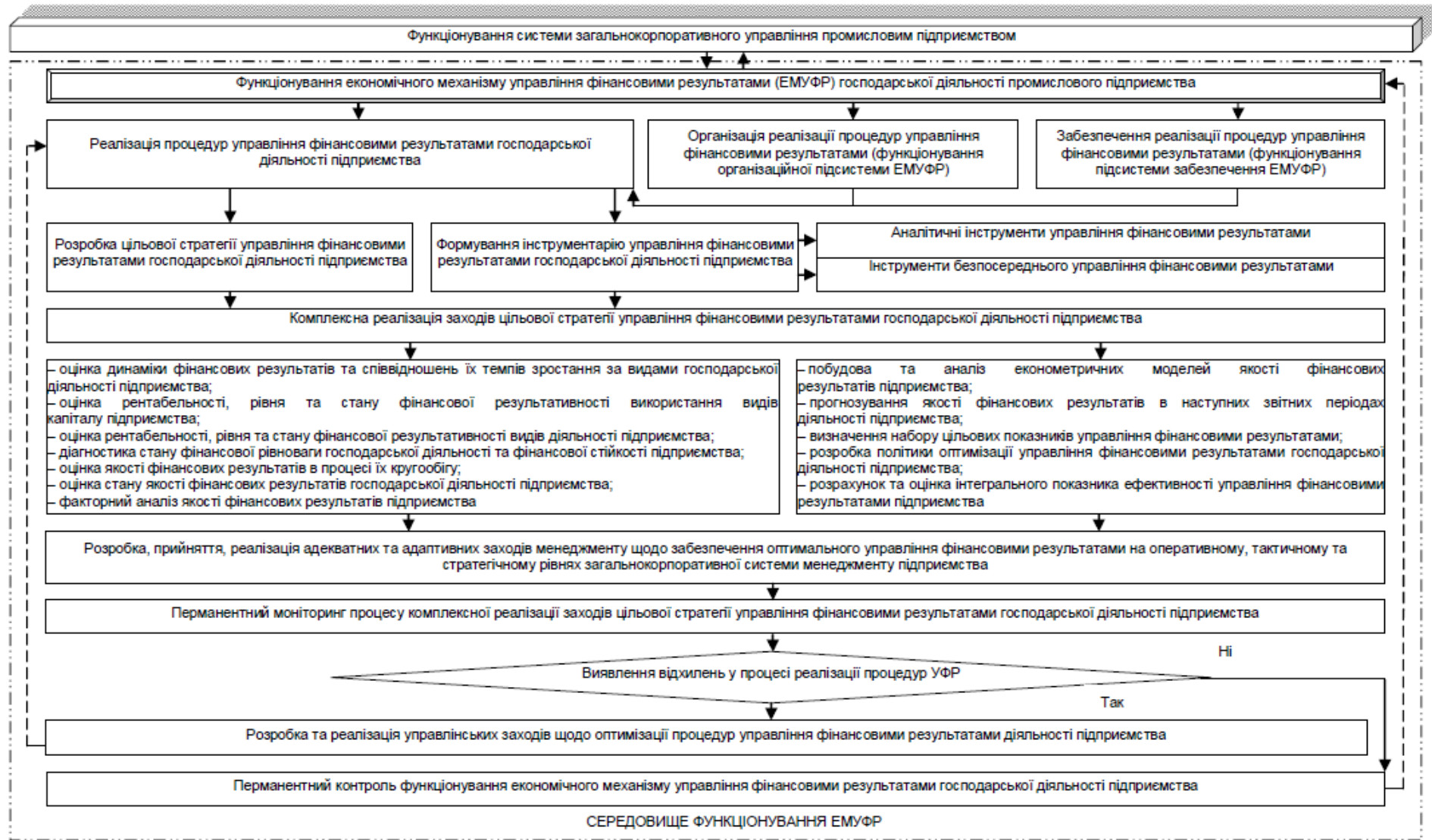

Рис.1.1. Схема функціонування ЕМУФР господарської діяльності промислових підприємств

загострення конкурентної боротьби, невизначеності та підвищеного ризику бізнес середовища діяльності підприємств [20].

ЕМУФР є невід'ємною та ключовою складовою загальнокорпоративної системи управління промислового підприємства, від ефективності реалізації якої залежить успішність досягнення стратегічних цілей економічного розвитку суб'єкта господарювання. Функціонування ЕМУФР є важливою компонентою оптимізації загально корпоративної системи менеджменту, пріоритетним важелем генерування і забезпечення сталого зростання прибутковості, фінансової рівноваги, ринкової вартості та стійкого економічного зростання промислових підприємств впродовж довгострокової перспективи їх господарювання.

1.3. Аналіз фінансових результатів та показників рентабельності

Показники рентабельності підприємства дуже важливі при комплексному аналізі його діяльності. На підставі аналізу рентабельності підприємства проводиться інвестиційна політика, а на підставі аналізу рентабельності продукції – політика ціноутворення. Джерелом інформації для аналізу рентабельності підприємства є всі форми фінансової звітності [22, с.133].

Під час аналізу рентабельності підприємства аналітики звертають увагу не лише на значення окремих показників та їх зміни, але і порівнюють їх між собою. Після аналізу рентабельності підприємства починається аналіз рентабельності окремих видів продукції з метою виявлення нерентабельної і малорентабельної продукції. Єдиними чинниками, що впливають на рентабельність одиниці продукції є: зміна відпускної ціни і зміна собівартості.

Таким чином, рентабельність – це важливий показник діяльності підприємства, який дає більш детальну, ніж прибуток, інформацію.

Рентабельність – це відносний показник інтенсивності виробництва, що характеризує рівень прибутковості (окупності) відповідних складових процесу виробництва чи сукупних витрат підприємства. Рентабельність безпосередньо

пов'язана з отриманням прибутку. Однак її не можна ототожнювати з абсолютною сумою отриманого прибутку [23].

У практиці господарювання обчислюються показники рентабельності:

- рентабельність продажу;
- рентабельність активів;
- рентабельність власного капіталу;
- рентабельність інвестицій;
- рентабельність діяльності;
- рентабельність продукції [24].

Джерелами інформації для проведення аналізу рентабельності є:

- Форма №1 “Баланс підприємства”;
- Форма №2 “Звіт про фінансові результати”;
- Форма №5 “Звіт про затрати на виробництво” [25].

Завданнями аналізу рентабельності підприємства є:

- 1) оцінка виконання визначених параметрів (плану, прогнозу тощо);
- 2) вивчення динаміки показників;
- 3) визначення факторів зміни їх рівня;
- 4) пошук резервів зростання рентабельності;
- 5) розробка заходів для використання виявлених резервів [26].

1. Рентабельність усього майна підприємства (його активів)

$$P_m = \frac{\text{Чистий прибуток підприємства, що залишається у його розпорядженні}}{\text{Середня вартість активів підприємства}} \cdot 100 \quad (1.1)$$

Цей показник свідчить про те, скільки одиниць чистого прибутку отримало підприємство з кожної одиниці свого майна (загальної суми активів).

2. Рентабельність виробництва

$$P_{n.a.} = \frac{\text{Чистий прибуток у розпорядженні підприємства}}{\text{Сооівартість продукції}} \cdot 100 \quad (1.2)$$

Цей показник показує, скільки одиниць чистого прибутку отримало підприємство на кожну одиницю його поточних активів [27].

3. Рентабельність власного капіталу

$$P_{в.к} = \frac{\text{Чистий прибуток у розпорядженні підприємства}}{\text{Джерела власних коштів підприємства}} \cdot 100 \quad (1.3)$$

За допомогою цього показника з'ясовують, скільки чистого прибутку отримано підприємством на кожну одиницю власного капіталу.

4. Рентабельність інвестицій

$$P_i = \frac{\text{Фінансовий результат від звичайної діяльності до сплати податку}}{\text{Підсумок балансу – Короткострокові зобов'язання}} \cdot 100 \quad (1.4)$$

Цей показник показує, який фінансовий результат від звичайної діяльності отримало підприємство на кожну одиницю валюти балансу за винятком короткострокових зобов'язань [28].

5. Рентабельність реалізованої продукції

$$P_{p.n} = \frac{\text{Чистий прибуток у розпорядженні підприємства}}{\text{Виручка від реалізації продукції}} \cdot 100 \quad (1.5)$$

Цей показник свідчить про отриманий підприємством чистий прибуток на кожную одиницю виручки від реалізації продукції [29].

Рентабельність як показник дає уявлення про достатність чи недостатність прибутку порівняно з іншими окремими величинами, які впливають на виробництво та реалізацію та взагалі на фінансово-господарську діяльність підприємства.

При визначенні показників рентабельності, прибуток співвідноситься з факторами, які мають найбільший вплив на його отримання.

Методологічною основою аналізу фінансових результатів, до яких належать показник рентабельності, в умовах ринкових відносин є прийнята для всіх підприємств, незалежно від організаційно-правової форми і власності, модель їхнього формування та використання [30].

1.4. Формування фінансової стратегії підприємства в сучасних умовах господарювання

Сучасні економічні умови передбачають застосування методів стратегічного планування і управління промисловим підприємством з метою забезпечення його економічного розвитку в тривалій перспективі. Досягнення бажаних критеріїв економічної ефективності функціонування промислових підприємств можливе за умов формування відповідної фінансової стратегії яка виступає складовою системи менеджменту на підприємстві. Фінансова стратегія передбачає не тільки фінансове забезпечення роботи суб'єкта господарювання, а також і досягнення економічних інтересів учасників господарської операції, зростання добробуту власників підприємства, досягнення соціальних і бюджетних цілей [31].

Проте фінансова стратегія знаходиться під впливом зовнішнього та внутрішнього середовища, що вимагає цілеорієнтованого та поетапного її формування, а також реалізації заходів фінансового характеру шляхом взаємодії з процедурно-технологічними елементами системи стратегічного

управління та її ресурсними складовими. Цього можна досягти ув'язавши фінансову стратегію з фазами життєвого циклу підприємства та коливанням економічної кон'юнктури. Отже, метою дослідження є удосконалення процедури формування фінансової стратегії промислових підприємств з урахуванням впливу факторів макро- та мікро середовища [32].

На сьогоднішній день не існує єдиного підходу до визначення фінансової стратегії і, відповідно, різняться погляди щодо порядку її формування. У зв'язку з цим доцільно розглянути позиції вчених-економістів стосовно суті фінансової стратегії (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3

Основні підходи до визначення фінансової стратегії

Поняття фінансової стратегії	Особливості формування фінансової стратегії
Фінансова стратегія – це генеральний план дій щодо забезпечення підприємства коштами [32]	Визначаються основні завдання по формуванню фінансових ресурсів у розрізі виконавців та напрямів роботи
Стратегія фінансування як напрям діяльності, функціональна складова корпоративної стратегії суб'єкта господарювання що забезпечує всі основні напрями розвитку його фінансової діяльності та фінансових відносин шляхом формування довгострокових фінансових цілей, вибору найбільш ефективних шляхів їх досягнення, адекватного корегування напрямів формування й використання фінансових ресурсів при зміні умов зовнішнього середовища [32]	Визначаються цілі використання фінансових ресурсів і капіталу, методів фінансування, часових характеристик, важелів і прийомів управління рухом фінансових ресурсів та капіталу, визначення спеціального функціонального «стратегічного набору» (як структури специфічних фінансових стратегій), а також фінансове планування та розробку фінансових планів.

Продовження табл. 1.2

Поняття фінансової стратегії	Особливості формування фінансової стратегії
Фінансова стратегія компанії є складною багатofакторною моделлю дій і заходів, необхідних для досягнення поставленої перспективної мети в загальній концепції розвитку у частині формування і використання фінансово-ресурсного потенціалу компанії [33].	Застосування інструментарію економіко-математичного аналізу для створення системи заходів по формуванню та використанню коштів в рамках розвитку потенціалу підприємства.

В залежності від цілей підприємства фінансова стратегія може мати наступні форми:

– стратегія фінансової підтримки економічного зростання – спрямована на забезпечення високих темпів операційної діяльності підприємства, зокрема обсягів виробництва та реалізації продукції, приріст оборотних та необоротних активів підприємства, шляхом підвищення потенціалу формування фінансових ресурсів;

– стратегія фінансового забезпечення стійкого зростання підприємства – спрямована на збалансування параметрів обмеженого зростання операційної діяльності і необхідного рівня фінансової безпеки підприємства шляхом ефективного розподілу та використання фінансових ресурсів;

– антикризова фінансова стратегія підприємства – спрямована забезпечити фінансову стабілізацію підприємства у процесі виходу із кризи, передбачає скорочення обсягів виробництва і реалізації продукції шляхом формування достатнього рівня фінансової безпеки підприємства [32].

Формування і реалізація фінансової стратегії передбачає поетапне прийняття рішень стосовно формування і використання фінансових ресурсів (рис.1.2).

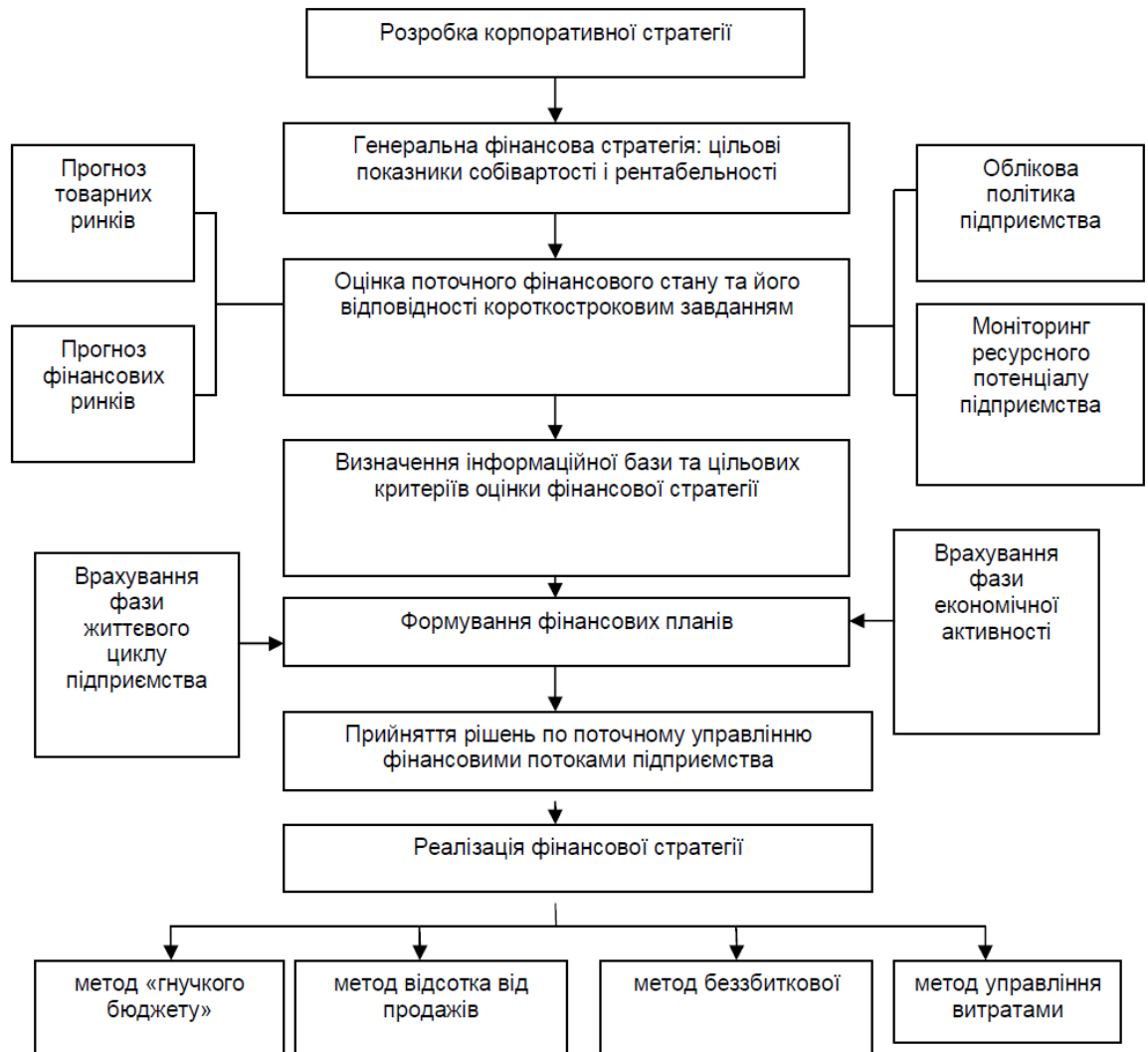

Рис.1.2. Поетапне прийняття рішень стосовно формування і використання фінансових ресурсів

Значний вплив на функціонування підприємств має ринкове оточення, яке може представляти собою сприятливі умови для розвитку, проте може бути і джерелом небезпек для підприємства. В процесі взаємодії із зовнішнім середовищем підприємства використовують потенціал, що відображається у сильних та слабких сторонах. Тому можливості зовнішнього середовища повинні в повній мірі використовуватися з урахуванням сильних сторін підприємств, застосовуючи які, підприємства можуть протистояти загрозам або уникати їх. Розуміння слабких сторін необхідно для адаптації до агресивного зовнішнього середовища [33].

Врахування сильних і слабких сторін повинно враховуватися при формуванні і реалізації стратегії наступним чином:

- формування фінансової стратегії здійснюється на основі аналізу потенціалу підприємства;

- передбачається оптимізація джерел і методів формування фінансових ресурсів з позицій їх достатності для операційної та інвестиційної діяльності, диверсифікації, забезпечення фінансової стійкості та за іншими критеріями;

Реалізація фінансової стратегії ґрунтується на використанні інструментів:

- фінансового управління (фінансовий аналіз, бюджетування і фінансовий контроль);

- інструментів ринку фінансових послуг (страхування, факторинг, лізинг тощо) [33].

Незважаючи на мінливість умов зовнішнього середовища фінансова стратегія повинна бути стійкою, що забезпечується пов'язуванням системи цілей підприємства із стадіями життєвого циклу підприємства. Впродовж всього життєвого циклу повинно забезпечуватися єдине управління досягненням стратегічних, тактичних і оперативних цілей з урахуванням того, що вони часто мають протилежний характер. З метою усунення цієї проблеми стратегічні центри господарювання, відповідні за прийняття стратегічних рішень і центри поточної комерційної діяльності, відповідальні за отримання проточного прибутку повинні узгоджувати свої плани і дії. На окремих етапах життєвого циклу підприємства його стратегічні цілі переглядаються у відповідності з результатами аналізу зовнішнього середовища та внутрішніх можливостей.

Стратегічний аналіз зовнішнього ділового середовища, врахування позитивної і негативної динаміки її розвитку є необхідним елементом формування і реалізації фінансової стратегії. На етапі спаду активності економічного середовища для підприємств головними цілями є виживання,

стійка конкурентна позиція в галузі, підготовка фінансового потенціалу для активізації діяльності в умовах подальшої стабілізації зовнішнього середовища. Конкурентна перевага підприємств на етапі спаду ділової активності забезпечується використанням внутрішніх фінансових можливостей, скороченням витрат, застосуванням ціноутворення, орієнтованого на споживачів [34].

В період закінчення спаду і початку стабілізації активності зовнішнього середовища підприємства застосовують стратегію розвитку, в межах якої відбувається мобілізація внутрішніх фінансових можливостей, економії по всіх напрямках діяльності, підвищення ефективності господарювання. Отже, на етапі закінчення спаду і підвищення економічної активності основною стратегічною метою є підвищення конкурентного статусу промислових підприємств, здатних вирішувати проблеми макроекономічної стабілізації.

Під час тенденції пошвавлення економічного зростання фінансова стратегія повинна забезпечувати якісні зміни у функціонування підприємства, формування його нових конкурентних переваг.

Для узгодження формування і реалізації фінансової стратегії та стадії життєвого циклу підприємства доцільно використовувати наступні методи реалізації фінансової стратегії:

- метод «гнучкого бюджету» – передбачає визначення капітальних витрат по проектах програми розвитку не у вигляді фіксованих сум, а у вигляді нормативів витрат, що використовуються як база визначення показників діяльності підприємства.

- метод відсотка від продажів – використовується для отримання по кожному елементу прогнозованого бюджету рівня прибутку із запланованих обсягів продажів. Базою розрахунку є показники поточної діяльності, отримані за ретроспективними або прогнозними даними;

- метод беззбиткової – використовується для визначення обсягів виробництва і продажу, які задовольняють умовам беззбиткової, а також

дозволяють отримати інформацію для визначення розміру прибутку, забезпечувати гнучкість довгострокових фінансових планів за рахунок можливостей варіації витрат, цін, об'ємів продажу;

– метод управління витратами – використовується для постійної номенклатури підприємства і може використовуватися для управління витратами за значними контрактами [29] .

Досягнення цілі фінансової стратегії дозволяє створювати потенціал саморозвитку та забезпечує конкурентоспроможність підприємств у довгостроковій перспективі.

На основі вищезгаданого можна зробити наступні висновки:

1) Рівень прибутку отриманого підприємством є основним віддзеркаленням всіх виробничо-господарських процесів, що мають місце під час його функціонування. Фінансовий результат є кількісним та якісним критерієм ефективності (неефективності) існуючого менеджменту, технологій, продуктивності праці, рівня виробничих затрат на виробництво та ін.

Сукупність цих факторів визначають ефективність виробництва і перетворюють позитивний фінансовий результат (прибуток) на основну рушійну силу ринкового механізму господарювання та основне джерело економічного і соціального розвитку підприємства та держави в цілому.

2) Реалізація процедур управління фінансовими результатами відбувається шляхом послідовного та комплексного виконання положень цільової стратегії управління фінансовими результатами за допомогою застосування відповідного інструментарію управління фінансовими результатами в господарській діяльності промислових підприємств.

Цільова стратегія управління фінансовими результатами – це науково обґрунтована, цілісно - комплексна програма реалізації набору адекватних менеджерських заходів щодо забезпечення оптимального управління фінансовими результатами з метою успішного досягнення головної цілі та

ключових завдань функціонування ЕМУФР господарської діяльності промислових підприємств.

3) Успішне функціонування підприємства в ринкових умовах можливе за рахунок формування і реалізації виваженої маркетингової, фінансової та інвестиційної політики. Фінансова стратегія поєднує в собі ці складові і за допомогою реалізації оперативних й поточних планів дає змогу досягнути запланованих цілей. Фінансова стратегія повинна бути чіткою, логічною, збалансованою та обґрунтованою.

Фінансова стратегія є напрямним вектором управління фінансами підприємства, і без її належного формування суб'єкту господарювання дуже важко оминати фінансові проблеми під час здійснення виробничо-господарської діяльності у сучасному глобалізованому, динамічному і конкурентному ринковому середовищі.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика промислового підприємства

ПАТ «Запорізький феросплавний завод» – підприємство одне з найбільших в Європі виробників феросплавів.

Перспективи заводу гарантовані близькістю сировинної та енергетичної бази Придніпров'я з добре розвинутими транспортними системами. Все це, а також широкі ділові зв'язки з вітчизняними і закордонними фірмами, дозволяють виробляти сотні тисяч тонн на рік кремністих і марганцевих сплавів.

ПАТ «ЗФЗ» за період своєї роботи, володіючи значним інженерним, науковим потенціалом і висококваліфікованими робочими кадрами, успішно здійснює виробничу, фінансово-комерційну і зовнішньоекономічну діяльність, перетворившись на впливове підприємство нової ринкової формації, що є широко відомим не тільки в Запорізькій області та Україні, але й у ближньому і далекому зарубіжжі.

Основними видами продукції, що випускається ПАТ «ЗФЗ», є марганцеві й кремнієві сплави (феросилікомарганець, феросиліцій, феромарганець, марганець металевий) різних марок. Україна є одним з найбільших виробників феросплавів у світі, при цьому внутрішнє виробництво значно перевищує споживання цієї продукції всередині країни, що зумовлює експортну орієнтованість галузі. Попит на українські феросплави залежить у першу чергу від попиту на сталь на світовому ринку.

На сьогоднішній день ПАТ «ЗФЗ» складається з чотирьох виробничих цехів, загальна кількість печей у яких становить 31 піч. Виробнича

потужність підприємства у 2020р. - 316 867,6 базових т. феросплавів (61,3%) у рік.

Основні види продукції виробленої на ПАТ «Запорізький феросплавний завод» в 2020р.:

- феросилікомарганець (МнС17, МнС25) - використовується для розкислювання і легування сталі, сплавів, чавуну, виробництва рафінованих марганцевих сплавів в металургійній і інших галузях промисловості. По хімічному та гранулометричному складу відповідає вимогам ДСТУ 3548-97 (Держ. стандарт України).

- феромарганець (ФМн78Б, ФМн88) - використовується у металургійній промисловості для розкислювання і легування сталі, сплавів, чавуну , а також у хімічній та інших галузях промисловості. По хімічному та гранулометричному складу відповідає вимогам ДСТУ 3547-97 (Держ. стандарт України).

- феросиліцій (ФС65,ФС70,ФС75,ФС45) - використовується у металургійній промисловості для розкислювання і легування сталі, сплавів, модифікування чавуну та у силікотермічних процесах одержання феросплавів як відновлювача. По хімічному та гранулометричному складу відповідає вимогам ДСТУ 4127:2002 (Держ. стандарт України).

- марганець металевий (Мн95)- використовується для легування спеціальних сталей та сплавів, а також у хімічній промисловості. По хімічному та гранулометричному складу відповідає вимогам ГОСТ 6008-90 (Міждержавний стандарт).

На підприємстві використовуються канали нульового рівня і однорівневий канал «Виробник – Споживач». «Виробник - Трейдер – Споживач». Метод продажів на підприємстві заснований на великому і дрібному опті. Ціна диференціюється залежно від умов постачання, хім. складу, об'ємах продукції, що реалізовується, умов розрахунків та інше.

Головними джерелами постачання марганцевої сировини на завод є горно-збагачувальні комбінати: Марганецький та Орджонікідзевський, а

також постачальник STALMAG.Sp.z.o.o. (імпортна руда з Австралії та ПАР). Постачання коксовугільної продукції також здійснюється переважно через головного постачальника ПАТ «НФЗ», з наступних підприємств-виробників: Авдієвський, Запорізький, Єнакієвський, Ясиновський КХЗ, а також МК «Азовсталь», та «Истэк» (Горлівський КХЗ).

Також постачався імпортний кокс виробництва Китай, Колумбія, Угорщина, Польща та РФ від STALMAG.Sp.z.o.o. Закупівля металобрухту (стружка сталевана) здійснюється через декілька підприємств, які займаються заготівлею металобрухту. Вапняк доломітизований постачається безпосередньо з видобувного кар'єра ПАТ «Новотроїцьке РУ», вапняк із високим вмістом фосфору постачалося від ТОВ «Веномет металл», вапняк з низьким вмістом фосфору виробництва Румунії від STALMAG.Sp.z.o.o. Тріска постачалася на підприємство від ПАТ «Запоріжсталь», ТОВ «ДАРТ ТОРГЛІС» та ТДВ «Інтерресурси».

Кварцит з ПрАТ «Товкачевський ГЗК» та через ПАТ «НФЗ». Щодо доступності сировини, ПАТ «ЗФЗ» у 2020 році було надійно забезпечено марганцевмістовною сировиною, тріскою, кварцитом. Говорячи про коксовугільну продукцію та вапняк, та вугілля, слід зазначити, що протягом року відчувався дефіцит обумовлений тим, що багато виробників продукції опинилися у зоні АТО. Дефіцит покривався постачанням імпортової сировини.

Ціни на більшість видів сировини на протязі року суттєво не змінювались. Коливання ціни на марганцеві руди, агломерати, кокс та на вапняк обумовлено зміною структури поставки з часткою більш дорогих імпортованих руд. Коливання цін на кварцит на кінець року обумовлено, зміною умов постачання з СРТ на FCA. Ринок феросплавів знаходиться в прямій залежності від ринку сталі, збільшення попиту на металопродукції сталеливарних компаній позначиться на збільшенні обсягів реалізації феросплавної продукції.

Основні ризики: зростання тарифів на ж.д. перевезення, зростання цін

на сировину енергоносії, ресурси, матеріали. В існуючих умовах господарювання на території України підприємство схильне певному впливу зовнішніх факторів. Валютний ризик. Значні коливання валютного курсу можуть зробити істотний вплив на доходи і витрати підприємства, так як частина продукції підприємства йде на експорт, а деяка сировина, яку підприємство використовує у виробництві є імпортною.

Враховуючи специфіку діяльності підприємства, а також частину імпортової сировини, яку складно замінити сировиною українського виробництва, в поставках підприємства, зміни валютного курсу можуть вплинути на діяльність підприємства. Також, враховуючи, що відпускні ціни існуючих постачальників на внутрішньому ринку можуть бути прив'язані до курсу іноземних валют, а також взаємозв'язок курсу іноземних валют та інфляційних процесів в економіці нашої держави, підвищення курсу іноземних валют по відношенню до національної валюти може стати причиною подорожчання собівартості виробленої підприємством продукції, а значить призведе до зменшення прибутку підприємства.

Відсутність у підприємства галузевих, регіональних податкових пільг і реструктуризованих зобов'язань перед бюджетом та позабюджетними фондами дозволяють позиціонувати податкові ризики підприємства виключно у форматі програмних заяв керівництва країни про перспективні зміни податкового законодавства. Подальша ситуація в галузі буде залежати від стану справ у кінцевих споживачів феросплавної продукції - сталеливарних комбінатах, а також політичної ситуації в Україні.

Проаналізуємо основні економічні показники діяльності ПАТ «33Ф» за 2018 – 2020 роки.

З таблиці 2.1 бачимо, що у 2019 році чистий дохід від реалізації зріс на 1143686 тис.грн. або на 29,22%, проте собівартість реалізації зросла на 1400478 тис.грн. або на 48,53%. Слід відзначити, що це вплинуло на те, що у 2019 році ПАТ «33Ф» отримало чистого збитку 154951 тис.грн.

Таблиця 2.1

Основні економічні показники діяльності ПАТ «ЗЗФ»

Найменування показника	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Зміна 2020 р. до 2019 р.	
				абс., тис.грн	відн., %
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	3914091	5057777	5407670	349893	106,92
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт)	2886005	4286483	4750060	463577	110,81
Валовий прибуток (збиток)	1028086	771294	657610	-113684	85,26
Чистий прибуток (збиток)	69645	-154951	175290	330241	-113,13
Чисельність персоналу	3515	3452	3301	-151	95,63
Витрати на оплату праці	208986	258842	275128	16286	106,29
Середньорічна вартість активів	2448471	2773278	2704057	-69221	97,50
Середньорічна вартість власного капіталу	60082	85629,5	5788	-79841,5	6,76
Середньорічна вартість запозиченого капіталу	2388389	2687648,5	2698269	10620,5	100,40

У 2020 році ПАТ «ЗЗФ» дещо підвищило чистий дохід від реалізації на 349893 тис.грн., або на 6,92%, в той час як собівартість реалізованої продукції зросла на 463577 тис.грн. (темп росту 110,81%), це значно вплинуло на прибутковість діяльності, так у 2020 році ПАТ «ЗЗФ» отримало на 113684 тис.грн. менше валового прибутку.

Показники чистого доходу, собівартості та чистого прибутку наведені на рис.2.1.

Середньооблікова чисельність штатних працівників за 2020 рік склала 3301 осіб, що на 151 особу менше, аніж у 2019 році. Зменшення чисельності працівників у 2020 році порівняно з 2019 роком обумовлене призовом на військову службу під час мобілізації працівників підприємства та від'їздом зарубіж. Середньооблікова чисельність позаштатних працівників, що виконували роботи або надавали послуги з договорів цивільно-правового

характеру, склала 3 чол.

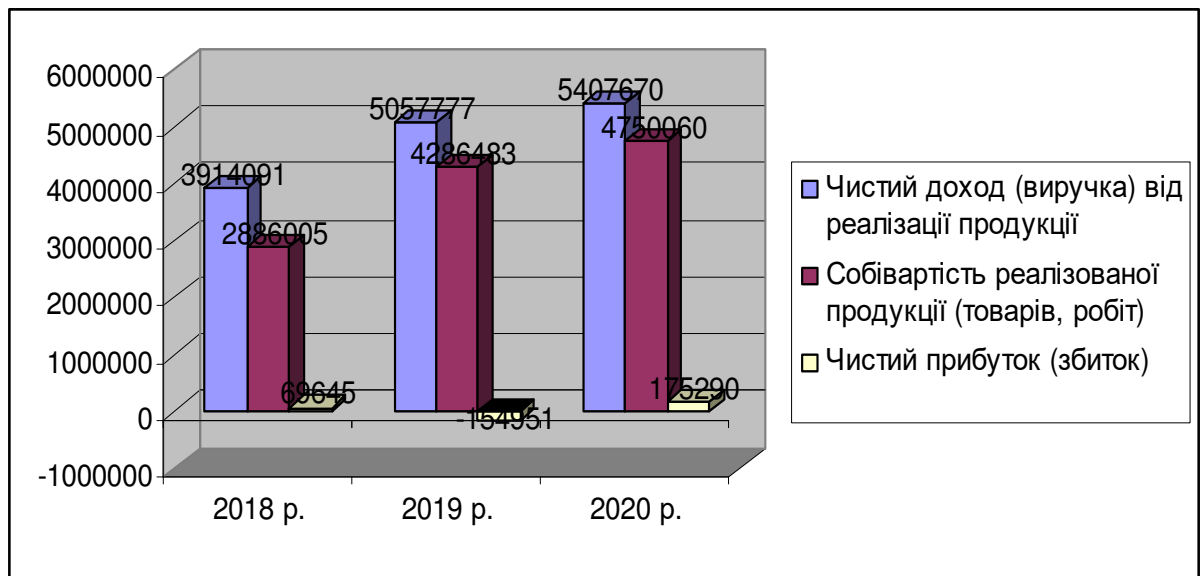

Рис.2.1. Динаміка чистого доходу, собівартості, чистого прибутку ПАТ «ЗЗФ»

Середньооблікова чисельність осіб, які працювали по сумісництву (зовнішні сумісники) у 2020 році склала - 1 чол. Чисельність працівників, які працювали в режимі неповного робочого часу в 2020 році з економічних причин, склала 1304 чол. (фонд оплати - 8092,05 тис. грн.)

Відповідно до затвердженого плану підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації працівників, згідно програм підготовки, перепідготовки пройшли навчання - 325 чол., підвищили кваліфікацію - 2124 чол. З них: робочих - 1289 чол., ІТР (керівників, професіоналів, фахівців) - 835 чол.

Витрати на оплату праці щорічно зростали, так у 2019 році було витрачено 258842 тис.грн. на оплату праці, а у 2018 році на 49856 тис.грн. менше. У 2020 році фонд оплати праці склав 275128 тис.грн., тобто зріс на 16286 тис.грн. Причиною зростання є зростання соціальних норм в країні (мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму).

Середньорічна вартість активів зросла у 2019 році, а саме вона склала 2773278 тис.грн. Проте аналіз джерел показав, що зміни відбувались за рахунок запозиченого капіталу. У 2020 році вартість майна зменшилась, як і власний

капітал досліджуваного підприємства.

Динаміка активів ПАТ «ЗФЗ» наведена на рис.2.3.

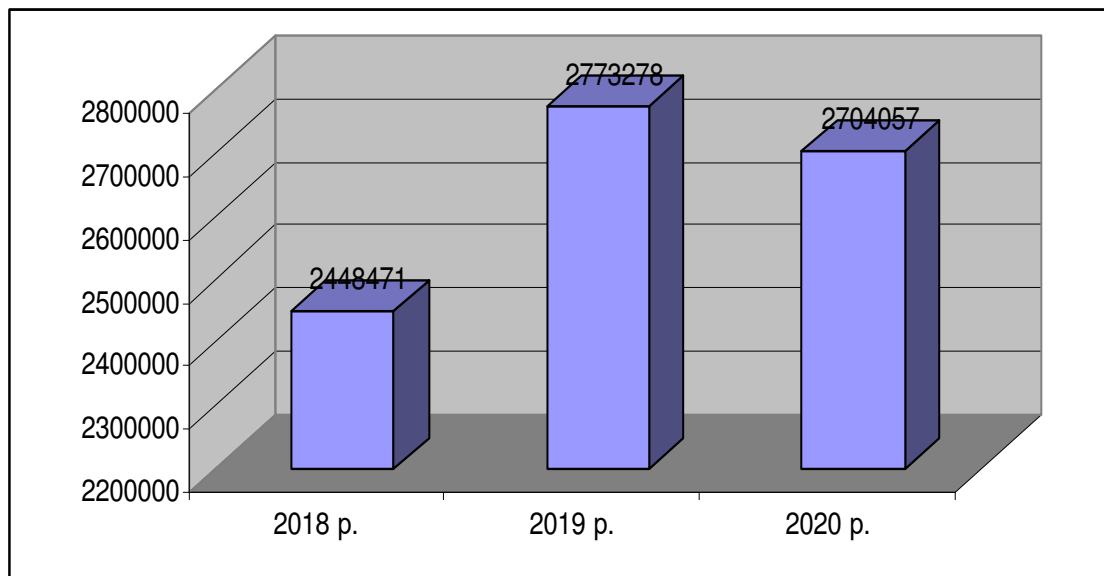

Рис.2.2. Динаміка середньорічної вартості активів ПАТ «ЗФЗ»

Таким чином, ПАТ «ЗФЗ» здійснювало ефективну та прибуткову діяльність у 2018 та 2020 роках, у 2019 році діяльність була збитковою та відповідно неефективною.

2.2. Аналіз фінансового стану промислового підприємства

Фінансова стійкість – характеристика стабільності фінансового стану підприємства, яка забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі використовуваних фінансових засобів.

Фінансова стійкість відбиває рівень ризику діяльності компанії і її залежності від позикового капіталу.

За результатами розрахунків фінансової стійкості можна зробити висновки: про інтенсивність використання позикових засобів; про ступінь залежності від короткострокових зобов'язань; про рівень довгострокової стійкості компанії без позикових засобів.

Аналіз фінансової стійкості (платоспроможності) підприємства

здійснюється за даними балансу підприємства, характеризує структуру джерел фінансування ресурсів підприємства, ступінь фінансової стійкості і незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування діяльності [23].

У цілому, збільшення резервів, фондів і нерозподіленого прибутку може бути результатом ефективної роботи підприємства. Скорочення резервів, фондів і нерозподіленого прибутку може свідчити про падіння ділової активності підприємства.

Аналіз структури фінансових зобов'язань дає відповідь на питання чи підвищився знизився ризик втрати фінансової стійкості підприємства.

Перевага короткострокових джерел у структурі позикових засобів є негативним фактом, що характеризує погіршення структури балансу і підвищення ризику втрати фінансової стійкості.

Перевага довгострокових джерел у структурі позикових засобів є позитивним фактом, що характеризує поліпшення структури балансу і зменшення ризику втрати фінансової стійкості.

Здійснимо розрахунки фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності ПАТ «Запорізький завод феросплавів» за 2018-2020 роки в таблиці 2.2.

З таблиці 2.2 бачимо, що у 2019 році показники фінансової стійкості та платоспроможності ПАТ «Запорізький завод феросплавів» значно погіршились. Отже на кінець 2019 року ПАТ «Запорізький завод феросплавів» стало менш фінансово незалежним, також слід відзначити, що більшість показників знаходиться не в межах нормативних значень. На кінець 2020 року ситуація дещо покращилась фінансова автономність зросла на 0,034.

Аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості свідчить, що майже всі вони не відповідають встановленим нормативам.

Таблиця 2.2

Аналіз фінансової стійкості та платоспроможності
ПАТ «Запорізький завод феросплавів»

Назва показника	01.01. 2018	31.12. 2018	Відх. (+,-)	31.12. 2019	Відх. (+,-)	31.12. 2020	Відх. (+,-)
1. Коефіцієнт автономії	-0,019	0,063	0,082	0,003	-0,061	0,037	0,034
2. Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу	1,019	0,937	-0,082	0,997	0,061	0,963	-0,034
3. Коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталу	-54,892	14,772	69,664	365,38	350,61	25,922	-339,46
4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	27,517	-5,754	-33,271	-128,47	-122,71	-7,680	120,79
5. Коефіцієнт фінансової залежності	-53,892	15,772	69,664	366,38	350,61	26,922	-339,46
6. Коефіцієнт фінансової стабільності	-0,018	0,068	0,086	0,003	-0,065	0,039	0,036
7. Маневреність робочого капіталу	-0,275	-0,230	0,045	-0,386	-0,157	-0,613	-0,226
8. Коефіцієнт залучених джерел в необоротних активах	0,055	0,055	0,000	0,048	-0,007	0,207	0,159
9. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	2,793	0,283	-2,510	0,867	0,584	0,693	-0,174
10. Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	0,028	0,027	-0,002	0,018	-0,009	0,087	0,069
11. Коефіцієнт поточних зобов'язань	0,972	0,973	0,002	0,982	0,009	0,913	-0,069
12. Коефіцієнт забезпечення власними коштами	-1,126	-0,713	0,413	-0,586	0,127	-0,622	-0,036
13. Коефіцієнт фінансового левориджу	-1,558	0,394	1,952	6,522	6,128	2,261	-4,261

Продовження таблиці 2.2

Назва показника	01.01. 2018	31.12. 2018	Відх. (+,-)	31.12. 2019	Відх. (+,-)	31.12. 2020	Відх. (+,-)
14. Коефіцієнт забезпечення запасів робочим капіталом	-3,635	-4,354	-0,718	-2,588	1,766	-1,632	0,956
15. Коефіцієнт страхування бізнесу	0,010	0,009	-0,001	0,008	-0,001	0,009	0,002
16. Коефіцієнт страхування власного капіталу	-0,525	0,139	0,663	2,787	2,648	0,252	-2,535
17. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів робочим капіталом	-1,066	-0,667	0,399	-0,558	0,110	-0,481	0,077
18. Величина власних оборотних коштів (робочий, функціонуючий капітал)	-1186500	-938700	247800	-1042642	-103942	-690383	352259
19. Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	0,000	-0,024	-0,024	-0,017	0,007	-0,007	0,010

Аналізуючи таблицю 2.2 можна відзначити, що водночас, коефіцієнти фінансової стійкості, зростання яких позитивно впливає на фінансовий стан ПАТ «Запорізький завод феросплавів», в переважній більшості на кінець 2018 року ситуація дещо покращилась, показники фінансової стійкості дещо підвищились, проте на кінець 2015 року ситуація знов погіршилась. Втім у 2020 році ПАТ «ЗФЗ» вдалося покращити ситуацію. Про це свідчить коефіцієнт концентрації позичкового капіталу, який на кінець 2020 року впав на 0,034.

Коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталу який на кінець 2019 року зріс на 350,61, в той час як на кінець 2020 року зменшився на 339,46.

Згідно із розрахованих даних на початок 2018 року фінансовий стан ПАТ

«Запорізький завод феросплавів» був кризовий. Дані свідчать, що підприємство з кожним роком збільшує отримані збитки, адже діяльність приносила прибуток у 2018 та у 2020 році. Протягом 2018 року рентабельність продукції та капіталу за чистим прибутком дорівнювала 0. Підприємство не отримувало прибутки, збільшилися суми збитків, що значно зменшило власний капітал ПАТ «Запорізький завод феросплавів» та штовхало підприємство отримувати все нові позики.

Згідно із розрахованих показників ми бачимо, що на кінець 2019 року ПАТ «Запорізький завод феросплавів» стало більш залежним від позичкового капіталу, також стало менш фінансово незалежним. Про це свідчать такі показники як:

- 1) коефіцієнт фінансової залежності збільшився на 350,68 в порівнянні із кінцем 2019 року та склав 366,38;
- 2) коефіцієнт фінансової незалежності зменшився на 0,061 та склав 0,003, що також є негативною тенденцією.

Фінансова стійкість підприємства є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства. Вона пов'язана зі ступенем залежності від кредиторів і інвесторів і характеризується співвідношенням власних і залучених коштів. Цей показник дає загальну оцінку фінансової стабільності.

Коефіцієнт фінансової стабільності ПАТ «Запорізький завод феросплавів» склав на кінець 2019 року 0,003, він зменшився на 0,065 у 2019 році це негативна тенденція, адже він нижче нормативного значення. У 2020 році навпаки зріс на 0,036. Перевищення власних коштів над позиковими свідчить про те, що підприємство має стійкий фінансовий стан і відносно незалежне від зовнішніх фінансових джерел. Але на ПАТ «Запорізький завод феросплавів» власний капітал занадто низький у порівнянні з позиковим, показники фінансової стійкості постійно зменшуються. Можна сказати, що підприємство є неплатоспроможним та втратило свою фінансову незалежність.

Також слід відзначити поступове зменшення коефіцієнта забезпеченості

власними оборотними засобами на ПАТ «Запорізький завод феросплавів». Підприємство практично втратило свою стійкість та незалежність, звертається до використання позичкових коштів на короткостроковій основі.

Отже, ПАТ «Запорізький завод феросплавів» має кризовий фінансовий стан, ситуація щороку погіршується та керівництву підприємства необхідно терміново корегувати політику управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю підприємства, адже ПАТ «Запорізький завод феросплавів» поступово втрачає свою незалежність та платоспроможність, також слід відзначити, що на підприємстві висока ймовірність банкрутства у наступному звітному періоді.

Таким чином, можна дійти висновку, що ПАТ «Запорізький завод феросплавів» має прийняти ряд заходів з поліпшення свого фінансового стану, підвищення своєї незалежності від зовнішніх кредиторів та позичальників.

Результатом формування і реалізації фінансової політики підприємства має бути його стабільний фінансовий стан, здатність розвиватися у перспективі. Одними з головних критеріїв цього виступає ліквідність підприємства яка визначає здатність підприємства розрахуватися за своїми зобов'язаннями в поточному і майбутніх періодах. У ринкових умовах кожен господарський суб'єкт повинен мати достовірну інформацію про ліквідність як свого підприємства, так і своїх партнерів.

Аналіз ліквідності дозволяє визначити, наскільки ефективно здійснюється фінансовий менеджмент на підприємстві. Проте, як свідчать дослідження, теорія і практика аналізу ліквідності та платоспроможності в Україні знаходяться на стадії свого становлення. Більшістю підприємств подібний аналіз практично не здійснюється, що робить тему дослідження своєчасною та актуальною [29].

Аналіз показників ліквідності ПАТ «ЗФЗ» за 2018-2020 роки представлено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Аналіз показників ліквідності
ПАТ «Запорізький завод феросплавів»

Назва показника	01.01. 2018	31.12. 2018	Відх. (+,-)	31.12. 2019	Відх. (+,-)	31.12. 2020	Відх. (+,-)
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,000	0,010	0,010	0,006	-0,004	0,002	-0,004
Коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності	0,342	0,508	0,166	0,504	-0,004	0,477	-0,027
Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності (покриття)	0,484	0,600	0,116	0,642	0,042	0,675	0,033

Показники ліквідності ПАТ «Запорізький завод феросплавів» свідчить про таке:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2018-2020 роках був дуже низький, нижче нормативного значення;
- коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності має становити більше 1, проте на підприємстві відзначається значення в 2 рази нижче, але слід зазначити позитивну тенденцію до зростання;
- коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) має становити більше 2, але також відзначається значення показника нижче нормативного, проте відзначилась позитивна тенденція до зростання зазначеного показника.

Аналіз ліквідності балансу здійснюють для оцінки реального ступеня ліквідності підприємства.

Баланс ліквідності ПАТ «Запорізький завод феросплавів» за 2018 рік представлений в таблиці 2.4.

З таблиці 2.4 бачимо, що баланс ПАТ «Запорізький завод феросплавів» у 2018 році був мало ліквідний, проте можна стверджувати, що на кінець 2018 року ситуація з ліквідністю балансу дещо покращилась. Слід відзначити, що на

початок 2018 року активи, що швидко реалізуються не покривали довгострокові зобов'язання, на кінець року ситуація змінилась та покращилась.

Таблиця 2.4

Баланс ліквідності ПАТ «Запорізький завод феросплавів» за 2018 рік

Актив	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Пасив	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Платіжний надлишок або недостача	
						на початок звітного періоду	на кінець звітного періоду
1. Найбільш ліквідні активи (А1)	150	22712	1. Негайні пасиви (П1)	1366426	2021041	-1366276	-1998329
2. Активи, що швидко реалізуються (А2)	739049	1119668	2. Короткострокові пасиви (П2)	933304	324499	-194255	795169
3. Активи, що реалізуються повільно (А3)	374031	264460	3. Довгострокові і пасиви (П3)	67173	64334	306858	200126
4. Активи, що важко реалізуються (А4)	1210694	1166177	4. Постійні пасиви (П4)	-42979	163143	1253673	1003034
Баланс	2323924	2573017	Баланс	2323924	2573017	X	X

Баланс ліквідності ПАТ «Запорізький завод феросплавів» за 2015 рік представлений в таблиці 2.5. Відповідно до таблиці 2.5, можемо зробити висновок, що баланс підприємства ПАТ «Запорізький завод феросплавів» неліквідний, оскільки не всі з визначених умов виконуються, а саме – перша і найголовніша, вказує на те, що фактична ліквідність балансу відрізняється від абсолютної.

Друга група активів за ліквідністю покривається відповідними пасивами. Третя та четверта умова покриваються коштами та мають платіжний надлишок.

Таблиця 2.5

Баланс ліквідності ПАТ «Запорізький завод феросплавів» за 2019 рік

Актив	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Пасив	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Платіжний надлишок або недостача	
						на початок звітного періоду	на кінець звітного періоду
1. Найбільш ліквідні активи (A1)	22712	17408	1. Негайні пасиви (П1)	2021041	2413567	-1998329	-2396159
2. Активи, що швидко реалізуються (A2)	1119668	1388487	2. Короткострокові пасиви (П2)	324499	498922	795169	889565
3. Активи, що реалізуються повільно (A3)	264460	463952	3. Довгострокові пасиви (П3)	64334	52934	200126	411018
4. Активи, що важко реалізуються (A4)	1166177	1103692	4. Постійні пасиви (П4)	163143	8116	1003034	1095576
Баланс	2573017	2973539	Баланс	2573017	2973539	X	X

Баланс ліквідності ПАТ «Запорізький завод феросплавів» наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Баланс ліквідності ПАТ «Запорізький завод феросплавів» за 2020 рік

Актив	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Пасив	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Платіжний надлишок або недостача	
						на початок звітного періоду	на кінець звітного періоду
1. Найбільш ліквідні активи (A1)	17408	4894	1. Негайні пасиви (П1)	2413567	1636491	-2396159	-1631597
2. Активи, що швидко реалізуються (A2)	1388487	873237	2. Короткострокові пасиви (П2)	498922	490607	889565	382630
3. Активи, що реалізуються повільно (A3)	463952	558584	3. Довгострокові пасиви (П3)	52934	203235	411018	355349
4. Активи, що важко реалізуються (A4)	1103692	983517	4. Постійні пасиви (П4)	8116	89899	1095576	893618
Баланс	2973539	2420232	Баланс	2973539	2420232	X	X

Отже, протягом 2018 - 2020 років баланс підприємства не є абсолютно

ліквідним, проте на кінець 2019 року ситуація дещо вирівнялась та баланс ліквідності підвищився та став більш ліквідним.

Перша нерівність не виконуються, тобто поточні активи не перевищують зовнішні зобов'язання підприємства, проте всі інші нерівності мають надлишок.

Ефективний розподіл та належне використання ресурсів були й залишаються першочерговим завданням будь-якого підприємства. Основним інструментом для оцінки ефективності використання ресурсів підприємства є аналіз ділової активності, за допомогою якого можна об'єктивно визначити результативність фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання та перспективи його розвитку. Від об'єктивності та точності оцінки ділової активності підприємства залежить якість управлінських рішень, які дають змогу пристосовуватися до змін на ринку та активно реагувати й впливати на мінливу ринкову ситуацію.

Аналіз ділової активності дозволяє проаналізувати ефективність основної діяльності підприємства, що характеризується швидкістю обертання фінансових ресурсів підприємства.

Ділова активність комерційної організації виявляється в динаміці її розвитку, досягненні нею цілей, які відображають натуральні та вартісні показники, в ефективному використанні економічного потенціалу, розширенні ринків збуту продукції.

Аналіз внутрішньої ділової активності пропонується здійснювати з використанням показників, які можна згрупувати за кількома ознаками. Основними вимогами до них є цільова орієнтованість, об'єкто-орієнтованість, комплексність, системність, збалансованість, мінімальність складу та максимум інформативності [30].

За інформаційними джерелами аналітичні показники оцінки ділової активності слід розподілити на такі, що розраховуються за даними фінансової звітності та на основі іншої інформації (за даними управлінського обліку, даними аналітичного бухгалтерського обліку та внутрішніми обліковими

регістрами, юридичною інформацією, зовнішньою інформацією про стан регіону, галузі, конкурентів, аналогічних підприємств).

За часовою спрямованістю показники ділової активності можна розподілити на фактичні, які характеризують події, що вже відбулися, та прогнозні, які мають імовірнісний характер і описують економічні явища майбутнього. Фактичні показники мають конкретну числову характеристику на певну дату або певний період, а прогнозні показники можуть виражатися як фіксованою числовою характеристикою, так і певним інтервалом, оскільки гіпотетичний характер майбутніх подій передбачити вкрай складно. Причому в оціночній діяльності особливе значення надається саме прогнозним показникам [29].

За кількістю параметрів показники ділової активності поділяються на одиничні, які характеризують якусь конкретну закономірність, масштаб, явище та ін.; і комплексні показники та моделі, які ґрунтуються на синтезі окремих одиничних показників на основі побудови багатофакторних кореляційно-регресійних моделей, дискримінантних та параметричних моделей, бальних узагальнюючих оцінок окремих одиничних показників [30].

За формою показники ділової активності доцільно розподілити на абсолютні та відносні

Проаналізуємо ділову активність ПАТ «Запорізький завод феросплавів» за 2018 – 2020 роки у таблиці 2.7.

З отриманих даних можна зробити висновок, що у 2020 році ділова активність ПАТ «Запорізький завод феросплавів» підвищилась, адже тривалість операційного та фінансового циклу зменшилась. Також слід відзначити, що покращилась платоспроможність ПАТ «Запорізький завод феросплавів», адже тривалість оборотності кредиторської заборгованості в днях зменшилась на 29 днів. Якщо у 2018 році підприємству необхідно було 289,73 днів для того, щоб розрахуватися із боргами, то у 2019 році – 220,8 днів, а у 2020 році – 191 день.

У 2019 році коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості склав 1,63, тобто ПАТ «Запорізький завод феросплавів» почало ще швидше

розплачуватися із своїми боргами з постачальниками.

Таблиця 2.7

Аналіз ділової активності
ПАТ «Запорізький завод феросплавів»

Назва показника	Рік			Відхилення	
	2018	2019	2020	2019-2018	2020-2019
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт оборотності активів	1,60	1,82	2,01	0,23	0,18
Тривалість обороту активів, в днях	225,20	197,40	179,54	-27,80	-17,86
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	65,15	59,07	42,22	-6,08	-16,85
Тривалість обороту власного капіталу, в днях	5,53	6,09	8,53	0,57	2,43
Коефіцієнт оборотності запасів	31,12	26,90	21,38	-4,22	-5,52
Тривалість обороту запасів, в днях	11,57	13,38	16,84	1,81	3,45
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	4,99	4,30	4,78	-0,69	0,48
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, в днях	72,10	83,74	75,28	11,65	-8,46
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	1,24	1,63	1,89	0,39	0,25
Тривалість обороту кредиторської заборгованості в днях	289,73	220,80	190,97	-68,93	-29,83
Коефіцієнт оборотності матеріально-виробничих запасів	31,12	26,90	21,38	-4,22	-5,52
Тривалість обороту матеріально-виробничих запасів в днях	11,57	13,38	16,84	1,81	3,45
Тривалість операційного циклу в днях	83,66	97,13	92,12	13,46	-5,01
Тривалість фінансового циклу в днях	206,06	123,67	98,85	-82,39	-24,82

Про збільшення ділової активності також свідчить прискорення кругообігу матеріальних оборотних коштів, адже відбулося збільшення коефіцієнта оборотності матеріальних оборотних коштів з 1,6 до 2,01, а також зменшення періоду їхнього обороту на 17,86 дні за 2020 рік. У 2019 році матеріальні кошти здійснювали оборот за 197,4 дні, що на 27,8 дні більше, ніж у 2018 році.

Період обороту матеріальних оборотних коштів показує, що для продажу (без оплати) матеріально - виробничих запасів потрібно 11,57 днів у 2018 році. У 2019 році зазначений показник склав 13,38 днів, тобто на 1,81 дні більше, ніж у 2018 році. У 2020 році зазначений показник склав 16,84 дні.

В аналізі ділової активності особливого значення набуває оцінка

тривалості операційного циклу. Так на ПАТ «Запорізький феросплавний завод» тривалість операційного циклу складала 83,66 днів у 2018 році, у 2019 році – 97,13 днів, а у 2020 році – 92,12 дні.

Таким чином, представлені дані свідчать, що ділова активність ПАТ «Запорізький завод феросплавів» у 2019 році знизилась. У зв'язку з позитивними змінами абсолютних показників ПАТ «Запорізький завод феросплавів» деякі відносні показники ділової активності покращились у 2020 р.

2.3 Факторний аналіз фінансових результатів промислового підприємства

Модель Дюпона дозволяє визначити, за рахунок яких чинників відбувалася зміна рентабельності, тобто провести факторний аналіз рентабельності.

Під методом Дюпон (формулою Дюпона або рівняння Дюпон) як правило, розуміють алгоритм фінансового аналізу рентабельності активів компанії, відповідно до якого коефіцієнт рентабельності використовуваних активів являє собою добуток коефіцієнта рентабельності реалізації продукції і коефіцієнта оборотності використовуваних активів.

В даний час в навчально-методичній літературі зустрічаються три основних формули Дюпона, які залежать від кількості факторів, що використовуються при аналізі ROE (рентабельність власного капіталу).

Перша модель має досить простий вигляд, за допомогою неї легко знайти величину прибутковості капіталу, формула має вигляд:

$$ROE = \frac{ЧП}{Ск} \quad (2.1)$$

де ЧП - чистий прибуток;

Ск - акціонерний капітал підприємства.

Слід зазначити що, дана формула має свої недоліки, основним з них є неможливість визначення чинників, які вплинули на рентабельний власного капіталу.

Наступна модель Дюпон більш інформативна і має вигляд:

$$ROE = ROA * DFL \quad (2.2)$$

де ROA - коефіцієнт рентабельності активів, який визначається як відношення чистого прибутку компанії без урахування відсотків за кредитами до її сумарних активів;

DFL - коефіцієнт фінансового важеля.

Якщо розширити цю формулу, доповнивши її показником реалізації, то модель набуває вигляду:

$$ROE = \frac{ЧП}{Op} * \frac{Op}{A} * \frac{A}{Cк} \quad (2.3)$$

де Op - реалізація товарів, робіт і послуг, без акцизів і ПДВ;

A - сумарні активи компанії.

Найбільш повно враховує фактори, що впливають на рентабельність власного капіталу, рівняння Дюпон, яке складається вже з п'яти факторів:

$$ROE = \left(\frac{ЧП}{EBT}\right) * \left(\frac{EBT}{EBIT}\right) * \frac{EBIT}{Op} * \frac{Op}{A} * \frac{A}{Cк} \quad (2.4)$$

До цієї формулу додатково введено два показника це: EBT - прибуток до сплати податків; EBIT - прибуток до сплати відсотків і податків.

Використовуючи фінансовий леверидж (або важіль) можна перетворити вказане рівняння, в цьому випадку формула Дюпона набуде вигляду:

$$ROE = \left(\frac{ЧП}{ЕВТ}\right) * \left(\frac{ЕВТ}{ЕВІТ}\right) * \frac{ЕВІТ}{Ор} * \frac{Ор}{А} * DFL \quad (2.5)$$

де ЧП / ЕВТ - податковий тягар;

ЕВТ / ЕВІТ - тягар відсотків;

ЕВІТ / Ор - операційна рентабельність (ROS);

Ор / А - оборотність активів (ресурсоотдача);

DFL - ефект фінансового важеля.

Скористаємось для аналізу рентабельності трьохфакторною моделлю Дюпон.

Вихідні дані для аналізу рентабельності власних коштів за трьохфакторною моделлю Дюпона, на прикладі ПАТ «Запорізький завод феросплавів» представлені в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Вихідні дані для розрахунку трьохфакторної моделі DuPont

Показники	2020р.	Прогноз 2021р.
Чистий прибуток, тис.грн	-154951	175290
Чистий дохід від реалізації, тис.грн	5407670	7493444
Активи підприємства, тис.грн	10216954	10310503
Власний капітал, тис.грн	89899	1750229

Результати розрахунків показників для моделі DuPont наведені в таблиці 2.9

Таблиця 2.9

Результати розрахунків показників (модель DuPont)

Фактори	2020р.	Прогноз 2021р.	Зміни, Δ
Рентабельність продаж	-0,0287	0,0234	0,0521
Оборотність активів	0,5293	0,7268	0,1975
Відношення активів до власного капіталу	113,6493	5,8909	-107,7584

Для розрахунку використаємо метод ланцюгових підстановок.
Розраховуємо плановий показник (показник 2020р.)

$$Рвк\ 2016р. = -0,0287 * 0,5293 * 113,6493 = -1,7264$$

Надалі розраховуємо систему умовних показників

$$Рвк\ ум\ 1 = 0,0234 * 0,5293 * 113,6493 = 1,4076$$

$$Рвк\ ум\ 2 = 0,0234 * 0,7268 * 113,6493 = 1,9328$$

Розраховуємо фактичний показник (прогноз 2021)

$$Рвк\ 2017р. = 0,0234 * 0,7268 * 5,8909 = 0,1002$$

Шляхом послідовних розрахунків отриманих показників знайдемо зміни за рахунок:

1) Зміни питомої ваги чистого прибутку у продажах рентабельність власного капіталу збільшилась на 313,4 % (більш ніж у 3 рази)

$$\Delta ум\ 1 = 1,4076 - (-1,7264) = 3,134$$

2) В результаті прискорення оборненості активів рентабельність власного капіталу зросла на 52,52%

$$\Delta_{ум\ 2} = 1,9328 - 1,4076 = 0,5252$$

3) В результаті погіршення структури капіталу підприємства рентабельність власного капіталу зменшилась на 183,26 %

$$\Delta_{ум\ 3} = 0,1002 - 1,9328 = -1,8326$$

Розраховуємо загальну зміну рентабельності власного капіталу

$$\Delta_{заг} = 3,134 + 0,5252 - 1,8326 = 1,8266$$

Таким чином найбільший вплив на зміну рентабельності здійснює зміна чистого прибутку та структури капіталу.

Оберненість активів створює позитивний вплив на збільшення рентабельності власного капіталу. В результаті збільшення коефіцієнта оборненості активів на 0,1975 пункти рентабельність власного капіталу зросла на 52,52%.

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБКА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Формування стратегічних моделей антикризового фінансового управління

Актуальність теми антикризового управління підприємством полягає у створенні ефективної та гнучкої системи господарювання в умовах постійної економічної кризи в нашій державі. У зв'язку з цим особлива увага повинна приділяється організації та вдосконаленню всіх аспектів антикризового управління.

В тому числі, впровадженню базових принципів та методів управління саме в кризових ситуаціях, удосконаленню кадрового управління для попередження та відновлення неплатоспроможності підприємств, а також проведенню комплексу заходів щодо забезпечення їх стабільного функціонування. Розробка адекватних та найменш ризикових управлінських рішень, за допомогою яких можна досягнути заданих цілей та позитивного результату сьогодні є основним завданням антикризового управління підприємством.

Основними завданнями системи антикризового управління вітчизняним підприємством є завчасне реагування на зміни кон'юктури ринку; оптимальний вибір та вірне застосування раціональних управлінських рішень з метою подолання кризових подій та подальше їх діагностування на ранніх етапах діяльності підприємств.

Антикризове управління підприємством – це тип управління, спрямований на виявлення ознак кризових явищ та створення відповідних передумов для їх своєчасного запобігання, послаблення, подолання з метою забезпечення життєдіяльності суб'єкта підприємницької діяльності, недопущення ситуації його банкрутства [35]. Але при розгляді впливу криз на

підприємства, необхідно розуміти, що кризові ситуації мають не тільки негативний і руйнівний характер, але й несуть у собі докорінні зміни. Насамперед, необхідно виділити основні принципи, на яких базується система антикризового управління:

- рання діагностика кризових явищ у фінансовій діяльності підприємства;
- терміновість реагування на різні кризові явища;
- адекватність реагування підприємства на ступінь реальної загрози його фінансовому добробуту;
- реалізація внутрішнього потенціалу для виходу з кризи [36].

Головне завдання управлінського менеджменту на будь-якому підприємстві, полягає в оперативному виробленні таких рішень, які дозволили б досягти необхідного результату при мінімальних витратах. Це можливо на основі підготовки спеціальної системи менеджменту кризових ситуацій (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1
Етапи реалізації системи менеджменту кризових ситуацій

Назва етапу	Сутнісна характеристика етапу	Результат
Діагностика кризової ситуації	<ul style="list-style-type: none"> - розпізнавання відхилень параметрів ситуації від нормальної, раннє виявлення симптомів кризової ситуації, оцінку ймовірних ознак загрози кризи; - встановлення причинно-наслідкових зв'язків і прогнозування можливих напрямів розвитку кризи за параметрами можливих втрат, можливості збитків і рівня дефіциту часу для виходу з кризової ситуації; - визначення і оцінку факторів, які впливають на розвиток кризової ситуації, встановлення їх взаємозв'язку і взаємозалежності 	Оцінка параметрів кризової ситуації.
Розробка концепції подолання кризи	<ul style="list-style-type: none"> - комплексний аналіз та оцінка стану підприємства; - реструктуризація підприємства; - розробка стратегії по остаточній стабілізації, подоланні наслідків кризи, 	Створення стратегічних і тактичних планів щодо подолання кризової

	переходу до зростання або ліквідації підприємства	ситуації.
Реалізація концепції подолання кризи	<ul style="list-style-type: none"> - підтримка процесів оновлення; - підвищення ефективності керівництва підприємством; - налагодження групової роботи кризових команд; - неперервний контроль і оцінку ходу робіт і їх результатів; - забезпечення необхідного рівня згуртованості персоналу 	Усунення кризи і її наслідків.
Вихід з кризи	<ul style="list-style-type: none"> - поліпшення економічних, фінансових та виробничих показників; - реалізація інвестиційних проектів; - збільшення рентабельності діяльності підприємства; - збільшення чистого прибутку підприємства; - збільшення ефективності управлінських дій 	Вихід на намічені цілі нормального функціонування підприємства та попередження кризового стану на підприємстві.

Складність вирішення задач антикризового управління визначає складність самостійного створення ефективної системи антикризового менеджменту на кожному підприємстві [37]. Розглянемо існуючі моделі та системи антикризового управління підприємством (таблиця 3.2) [41].

Таблиця 3.2

Моделі антикризового управління підприємством

Назва моделі	Характеристика моделі
Модель антикризового управління на засадах контролінгу	система забезпечення виживання підприємства, націлена на оптимізацію прибутку, спрямована на підтримку реалізації розроблених планів із заданим рівнем точності.
Модель антикризового управління на засадах реінжинірингу	революційне усунення на підприємстві кризових явищ на основі відмови від сталих процедур, спрямоване на поліпшення основних показників діяльності підприємства шляхом моделювання, аналізу та перепроєктування наявних бізнес-процесів.

Продовження таблиці 3.2

Назва моделі	Характеристика моделі
Модель антикризового управління на засадах фінансової діагностики	здатність розпізнавати стан підприємства шляхом використання певних параметрів з метою виявлення, встановлення причин порушень за умови прогнозування показників фінансового стану підприємства на будь-якому відрізку часу або в динаміці.
Модель антикризового управління на засадах фінансової санації	система фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових і соціальних заходів, спрямованих на досягнення чи відновлення платоспроможності, ліквідності, прибутковості й конкурентоспроможності підприємства-боржника в довгостроковому періоді.
Модель інноваційного антикризового управління	Здійснення аналізу щодо узгодження продукції зі стратегією розвитку діяльності підприємства. Відбір таких видів продукції, що мають високий попит на конкурентному ринку і дають максимальний прибуток.
Модель антикризового управління на засадах інвестиційного менеджменту	система вибраних довгострокових цілей і засобів їх досягнення, що реалізуються в інвестиційній діяльності підприємства з метою запобігання та усунення кризових явищ.
Модель антикризового управління на засадах менеджменту персоналу	сукупність чинників соціально-психологічного, етичного характеру; демократичний стиль управління, дбайливе ставлення до потреб людини, облік його індивідуальних особливостей.
Модель антикризового управління на засадах консалтингового менеджменту	незалежне об'єктивне консультування та технічна підтримка кваліфікованих спеціалістів, метою яких є надання послуг щодо раціонального використання існуючого потенціалу та ресурсів підприємства для досягнення намічених цілей антикризового управління

Найпоширенішими та найактуальнішими антикризовими заходами управління сучасним підприємством повинні стати такі заходи:

1. Скорочення витрат – інструмент, яким підприємство може скористатися для стабілізації фінансового становища. Очевидно, що для того, щоб підвищити рентабельність продажів і надалі збільшити приплив коштів, необхідно знизити витрати. У рамках цього використовується нормування всіх статей витрат і твердий контроль виконання встановлених нормативів. Такий

підхід принесе відчутні результати, дозволяючи утримати витрати компанії на заданому рівні.

2. Горизонтальна й вертикальна інтеграція. Горизонтальна інтеграція передбачає пошук можливостей здійснення закупівель разом із іншим покупцем. Збільшення обсягів закупівлі дозволить отримати знижки. Вертикальна інтеграція передбачає більш тісну роботу з ключовими постачальниками сировини й матеріалів, а також проведення моніторингу цін на сировину, виходу на ринок нових потенційних постачальників як альтернативу більш дорогим матеріалам.

3. Аналіз можливостей передачі на аутсорсинг дорогих процесів. Слід виділити, що вигідно робити самостійно і що дешевше закуповувати в інших виробників.

4. Жорсткість контролю всіх видів альтернативних витрат. Використання платного Інтернету в особистих цілях, телефонні дзвінки по міжміському зв'язку, використання оргтехніки – це ще не всі витрати, яких можна уникнути.

5. Перегляд організаційної структури на предмет виключення зайвих рівнів управління.

6. Оптимізація технологічних процесів.

7. Оптимізація оподаткування.

8. Жорсткість кадрової політики [42].

В процесі дослідження проблем та моделей антикризового управління на підприємстві виділено ряд пріоритетних напрямків застосування сучасного інструментарію системи антикризового управління.

Для подолання кризових явищ, з якими зіштовхнулись вітчизняні підприємства в першу чергу необхідно покращити якість інформації, адже забезпечення своєчасною, повною інформацією на всіх етапах прийняття рішень позитивно сприяє подоланню кризової ситуації.

Наступним етапом повинно стати підвищення швидкості реакції завдяки передбаченню кризової ситуації. ймовірність кризи і негативність її наслідків вимагають від управлінців термінового аналізу інформації. Будь-які виявлення

симптомів кризової ситуації повинні бути негайно розглянуті і своєчасно враховані. В умовах динамічно змінюваного середовища стратегічне планування є найважливішим чинником стійкості й розвитку підприємства. Ефективність стратегії визначається відповідними внутрішніми параметрами підприємства, його положенням на ринку й, у цілому, у зовнішньому середовищі [43].

Виділяючи слабкі місця, слід спрямовувати всі сили на їхнє усунення. Важливим етапом антикризових заходів є формування бюджету підприємства. Планування витрат і передавання повноважень із управління витратами менеджерам підрозділів дозволить значно знизити витрати компанії. Одним з етапів подолання кризи на підприємстві є організація менеджерів у групи. Робота, яка ведеться для подолання кризи, вимагає постійної напруженої роботи великої кількості учасників найрізноманітнішого рівня і є важкою задачею для керівництва. Тому використання в кризових ситуаціях спеціальних менеджерів належить до важливих факторів успіху подолання кризи. Щодо профілактичних заходів запобігання кризовим ситуаціям, то її необхідно проводити по наступних напрямках: фінансово-господарська діяльність; корпоративна культура управління; інноваційна активність; моніторинг зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства і критерії прийняття рішень [45].

Отже, успішна та ефективна реалізація ряду антикризових заходів буде діяти тільки за умови використання комплексного підходу до ідентифікації кризової ситуації на підприємстві. Комплексний підхід повинен передбачати використання спеціальних методів і прийомів управління процесами попередження, подолання та ліквідації кризи. Зазначений підхід дасть змогу сконструювати ефективну систему антикризового управління на підприємстві, адекватну сучасним умовам господарювання.

3.2. Економіко-математичне моделювання управління фінансовими результатами промислового підприємства

В сучасних умовах ринкового середовища, якому притаманні значний рівень невизначеності та часті зміни зовнішнього середовища, виникає проблема зниження ефективності діяльності підприємств, що може привести до банкрутства. Дана ситуація обумовлює необхідність пошуку нових підходів до антикризового управління діяльністю підприємства. Для досягнення цієї мети можна використати сучасний апарат економіко-математичного моделювання, у тому числі регресійного аналізу.

Ефективна діяльність підприємства характеризується багатьма показниками, одним з найбільш важливіших серед яких є показник, що характеризується відносною дохідністю чи прибутковістю – рентабельність діяльності підприємства.

Загалом, рентабельність – це якісний, вартісний показник, що характеризує рівень віддачі витрат або ступінь використання ресурсів, що є в наявності, в процесі виробництва і реалізації продукції [6]. Вона безпосередньо пов'язана з величиною прибутку та є відносною сумою одержаного прибутку.

Рентабельність вимірюється за допомогою цілої системи показників, що характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямів діяльності (виробничої, комерційної, інвестиційної і т. д.), вигідність виробництва окремих видів продукції (робіт, послуг). Показники рентабельності досить повно характеризують остаточні результати господарювання, адже їхня величина відображає співвідношення ефекту з вкладеним капіталом чи спожитими ресурсами [15].

В економічній літературі [17,18,19] виділяється значна кількість показників, що характеризують рентабельність, які ми об'єднали в наступні групи:

1) показники рентабельності капіталу (активів) – формуються на підставі розрахунків рівнів рентабельності (дохідності) за показником прибутку (доходу);

2) показники рентабельності продукції – формуються на базі розрахунків рівнів рентабельності в залежності від зміни розміру та характеру авансованих коштів: всі активи підприємства; інвестиційний капітал (власні кошти + довгострокові зобов'язання); акціонерний (власний) капітал;

3) показники, розраховані за потоками наявних грошових коштів – формуються на основі розрахунку рівня рентабельності аналогічно показникам першої та другої груп, однак замість прибутку в розрахунку приймається наявні грошові кошти.

Різноманітність показників рентабельності визначає альтернативність пошуку шляхів її підвищення. При аналізі шляхів підвищення рентабельності важливо розрізняти вплив зовнішніх та внутрішніх факторів [21].

Фактори, безпосередньо пов'язані з діяльністю підприємства, які воно може змінювати і регулювати залежно від поставлених перед ним цілей і завдань, являють собою внутрішні фактори.

Вони, в свою чергу, поділяються на виробничі, які безпосередньо пов'язані з основною діяльністю підприємства, і позавиробничі фактори – не пов'язані з виробництвом продукції і з основною діяльністю підприємства.

Позавиробничі фактори включають в себе постачальницько-збутову діяльність, тобто своєчасність і повноту виконання постачальниками й покупцями зобов'язань перед підприємством, їх віддаленість від підприємства, вартість транспортування до місця призначення і т.д.

Виробничі фактори складаються з трьох елементів: наявність і використання засобів праці, предметів праці і трудових ресурсів. Названі фактори є основними факторами зростання прибутку і рентабельності підприємства, саме з підвищенням ефективності їх використання пов'язуються процеси інтенсифікації виробництва [20].

Крім внутрішніх факторів, на рентабельність підприємства здійснюють непрямий вплив і зовнішні чинники, які не залежать від діяльності підприємства, але найчастіше досить сильно впливають на результат його діяльності.

До цієї групи факторів належать географічне положення, віддаленість підприємства від сировинних джерел, природні умови і т.д. .

Таким чином, рентабельність підприємства дозволяє оцінити виробничу діяльність з позиції найбільш вагомих її елементів. Отже, рентабельність виробничої діяльності характеризує питому вагу прибутку від реалізації продукції (робіт, послуг) в отриманій виручці. Вона відображає зміни в політиці ціноутворення і здатність підприємства контролювати собівартість реалізованої продукції, тобто ту частину коштів, яка необхідна для здійснення поточних витрат, що виникають в ході виробничо-господарської діяльності, сплати податків тощо.

Цей показник відповідає всім критеріям суспільної ефективності — зниженню собівартості продукції, зростанню обсягів її виробництва і реалізації, а також підвищенню рівня споживчої вартості продукту [22].

Зважаючи на специфіку ведення будь-якої господарської діяльності в Україні, необхідно створювати специфічну модель господарювання, на основі економіко-математичного інструментарію, яка враховує всі грані українського ринку, тобто була б адаптованою до нього.

Тому, нами пропонується для дослідження ефективність діяльності виробничого підприємства провести її моделювання на основі регресійного аналізу [23]. Побудова регресійної моделі насамперед передбачає виявлення взаємозв'язку між явищем, яке досліджується, та факторами, які на нього впливають.

Використовуючи просторові дані, ми не зможемо спрогнозувати поведінку явища на майбутні періоди, проте ми можемо виявити взаємозв'язки, які покажуть нам уявлення про структуру поведінки досліджуваного явища.

Перед тим, як моделювати рентабельність, необхідно з'ясувати та теоретично обґрунтувати фактори, які впливають на неї, а потім протестувати їх.

Можна виділити наступні фактори впливу на рентабельність виробництва

- виробничі фактори: коефіцієнт зносу, фондоддача;
- фактори праці: продуктивність праці, фондоозброєність;
- фактори ресурсного забезпечення: коефіцієнт автономії, коефіцієнт концентрації позикового капіталу;
- фактори ділової активності: коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості;
- фактори ліквідності та фінансової стійкості: коефіцієнт покриття, коефіцієнт фінансової стабільності

Модель необхідно побудувати на основі ретроспективних даних періодом за 7 років. Фактори впливу наведені в таблиці 3.3.

В більшості випадків банкрутство виникає у наслідок неплатоспроможності, браку ліквідності та спадних параметрів ділової активності.

Крім того для того щоб модель була більш значимою необхідно обирати споріднені, однакового виміру показники.

На нашу думку більш доцільно обрати для побудови моделі наступні показники:

- коефіцієнт автономії
- коефіцієнт концентрації позикового капіталу
- коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості
- коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості
- коефіцієнт покриття
- коефіцієнт фінансової стабільності

Таблиця 3.3

Фактори впливу на рентабельності виробництва ПАТ «Запорізький завод феросплавів»

роки	Рентабельність виробництва (коефіцієнт)	коефіцієнт зносу	фондовіддача	продуктивність праці, млн.грн на чол	фондоозброєність, млн.грн на чол	коефіцієнт автономії	коефіцієнт концентрації позикового капіталу	коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	коефіцієнт покриття	коефіцієнт фінансової стабільності
2014	0,042	0,9	3,61	1,19	0,171	0,119	0,880	12,673	131,654	1,44	0,136
2015	-0,37	0,9	1,66	0,619	0,372	0,068	0,932	4,699	34,7	0,72	0,073
2016	-0,07	0,9	1,62	0,810	0,501	0,052	0,948	5,549	13,3	0,481	0,055
2017	-0,06	0,9	2,116	0,720	0,340	-0,019	1,019	4,817	6,052	0,484	-0,018
2018	0,002	0,9	3,68	1,113	0,302	0,063	0,937	4,99	1,24	0,600	0,068
2019	0,037	0,9	4,99	1,465	0,293	0,003	0,997	4,30	1,63	0,642	0,003
2020	0,037	0,9	5,622	1,636	0,291	0,037	0,963	4,78	1,89	0,675	0,039

Рівняння множинної регресії може бути представлено у вигляді:

$$Y = f(\beta, X) + \varepsilon \quad (3.1)$$

де

$X = X(X_1, X_2, \dots, X_m)$ - вектор незалежних (пояснюють) змінних;

β - вектор параметрів (що підлягають визначенню);

ε - випадкова помилка (відхилення); Y - залежна (яка пояснюється) змінна.

Теоретичне лінійне рівняння множинної регресії має вигляд:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_m X_m + \varepsilon \quad (3.2)$$

β_0 - вільний член, який визначає значення Y , в разі, коли всі пояснюючі змінні X_j рівні 0.

Перш ніж перейти до визначення знаходження оцінок коефіцієнтів регресії, необхідно перевірити ряд передумов МНК.

Передумови МНК.

1. Математичне сподівання випадкового відхилення ε_i дорівнює 0 для всіх спостережень ($M(\varepsilon_i) = 0$).

2. Гомоскедастичність (сталість дисперсій відхилень). Дисперсія випадкових відхилень ε_i постійна: $D(\varepsilon_i) = D(\varepsilon_j) = S^2$ для будь-яких i і j .

3. Відсутність автокореляції.

4. Випадкове відхилення повинно бути незалежно від пояснюють змінних: $Y\varepsilon_i = 0$.

5. Модель є лінійне щодо параметрів.

6. Відсутність мультиколінеарності. Між пояснюють змінними відсутній суворі (сильна) лінійна залежність.

7. Помилки ϵ_i мають нормальний розподіл. Здійснимість цієї причини важлива для перевірки статистичних гіпотез і побудови довірчих інтервалів.

Емпіричне рівняння множинної регресії представимо у вигляді:

$$Y = b_0 + b_1X_1 + b_1X_1 + \dots + b_mX_m + e$$

Тут b_0, b_1, \dots, b_m - оцінки теоретичних значень $\beta_0, \beta_1, \beta_2, \dots, \beta_m$ коефіцієнтів регресії (емпіричні коефіцієнти регресії); e - оцінка відхилення ϵ .

При виконанні передумов МНК щодо помилок ϵ_i , оцінки b_0, b_1, \dots, b_m параметрів $\beta_0, \beta_1, \beta_2, \dots, \beta_m$ множинної лінійної регресії по МНК є незміщеними, ефективними і заможними (тобто BLUE-оцінками) [47].

Для оцінки параметрів рівняння множинної регресії застосовують МНК.

1. Оцінка рівняння регресії.

Визначимо вектор оцінок коефіцієнтів регресії. Відповідно до методу найменших квадратів, вектор s виходить з виразу: $s = (X^T X)^{-1} X^T Y$

До матриці зі змінними X_j додаємо одиничний стовпець (рис.3.1):

1	0.119	0.88	12.673	131.654	1.44	0.136
1	0.068	0.932	4.699	34.7	0.72	0.073
1	0.052	0.948	5.549	13.3	0.481	0.055
1	-0.019	1.019	4.817	6.052	0.484	-0.018
1	0.063	0.937	4.99	1.24	0.6	0.068
1	0.003	0.997	4.3	1.63	0.642	0.003
1	0.037	0.963	4.78	1.89	0.675	0.039

Рис.3.1.Матриця зі змінними X_j

Матриця Y наведена на рис.3.2.

0.042
-0.37
-0.07
-0.06
0.002
0.037
0.037

Рис.3.2. Матриця Y

Матриця X^T наведена на рис.3.3.

1	1	1	1	1	1	1
0.119	0.068	0.052	-0.019	0.063	0.003	0.037
0.88	0.932	0.948	1.019	0.937	0.997	0.963
12.673	4.699	5.549	4.817	4.99	4.3	4.78
131.654	34.7	13.3	6.052	1.24	1.63	1.89
1.44	0.72	0.481	0.484	0.6	0.642	0.675
0.136	0.073	0.055	-0.018	0.068	0.003	0.039

Рис.3.3. Матриця X^T

Помноження матриць, $(X^T X)$ наведено на рис.3.4.

7	0.323	6.676	41.808	190.466	5.042	0.356
0.323	0.027197	0.295684	2.528774	18.755978	0.300837	0.030086
6.676	0.295684	6.379436	39.266553	171.578368	4.739723	0.325778
41.808	2.528774	39.266553	302.91892	1956.691426	35.613997	2.823684
190.466	18.755978	171.578368	1956.691426	18758.14902	226.958438	21.223528
5.042	0.300837	4.739723	35.613997	226.958438	4.285406	0.335194
0.356	0.030086	0.325778	2.823684	21.223528	0.335194	0.033328

Рис.3.4. Помноження матриць, $(X^T X)$

У матриці, $(X^T X)$ число 7, що лежить на перетині 1-го рядка і 1-го стовпчика, отримано як сума добутків елементів 1-го рядка матриці X^T і 1-го стовпця матриці X

Помножимо матриці, $(X^T Y)$ (рис.3.5)

-0.382
-0.021056
-0.360986
-1.537874
-8.470932
-0.218701
-0.022378

Рис.3.5. Множення матриць $X^T Y$

Знаходимо обернену матрицю $(X^T X)^{-1}$ (рис.3.6).

1847657534	-1832445212	-1846468416	-167737	309	-700760	-11833233
-1832496759	1817676636	1831316506	166572.	-298	695171	1147911
-1846468269	1831264848.	1845279928	167628	-308	700301	11826480
-167778	166608	167669	15	-0.036	63	870
307	-297	-307	-0.035	0.0018	-0.1976	-9.338
-700787	695178	700328	63	-0.1982	283	4317
-11783660	11429621	11776941	866	-9.3414	4298	322729

Рис.3.6. Обернена матриця $(X^T X)^{-1}$

Вектор оцінок коефіцієнтів регресії дорівнює (рис.3.6)

$$Y(X) = (X^T X)^{-1} X^T Y =$$

1438.8815
-1407.9856
-1439.0164
0.03859
-0.01104
0.02686
-29.6222

Рис.3.6. Вектор оцінок коефіцієнтів регресії

Рівняння регресії буде виглядати наступним чином

$$Y = 1438.8815 - 1407.9856X_1 - 1439.0164X_2 + 0.03859X_3 - 0.01104X_4 + 0.02686X_5 - 29.6222X_6$$

2. Перевірка загальної якості рівняння множинної регресії

F-статистика. Критерії Фішера

$$R^2 = 1 - \frac{s_e^2}{\sum(y_i - \bar{y})^2} = 1 - \frac{1.6E-5}{0.13} = 1 \quad (3.3)$$

Перевіримо гіпотезу про загальну значущості - гіпотезу про одночасне рівність нулю всіх коефіцієнтів регресії при пояснюють змінних:

$$H_0: R^2 = 0; \beta_1 = \beta_2 = \dots = \beta_m = 0.$$

$$H_1: R^2 \neq 0.$$

Перевірка цієї гіпотези здійснюється за допомогою F-статистики розподілу Фішера (правобічна перевірка).

Якщо $F < F_{кр} = F_{\alpha; n-m-1}$, то немає підстав для відхилення гіпотези H_0 .

$$F = \frac{R^2}{1-R^2} \frac{n-m-1}{m} = \frac{1}{1-1} \frac{7-6-1}{6} = 0 \quad (3.4)$$

Табличне значення при ступенях свободи $k_1 = 6$ і $k_2 = n-m-1 = 7 - 6 - 1 = 0$,

$$F_{кр}(6; 0) = 0$$

Оскільки фактичне значення $F > F_{кр}$, то коефіцієнт детермінації статистично значимий і рівняння регресії статистично надійно (тобто коефіцієнти b_i спільно значимі).

В результаті розрахунків було отримано рівняння множинної регресії:

$$Y = 1438.8815 - 1407.9856X_1 - 1439.0164X_2 + 0.03859X_3 - 0.01104X_4 + 0.02686X_5 - 29.6222X_6.$$
 Можлива економічна інтерпретація параметрів моделі: збільшення X_1 на 1 од.вимір. призводить до зменшення Y в середньому на 1407.986 од.вимір.; збільшення X_2 на 1 од.вимір. призводить до зменшення Y в середньому на 1439.016 од.вимір.; збільшення X_3 на 1 од.вимір. призводить до збільшення Y в середньому на 0.0386 од.вимір.; збільшення X_4 на 1 од.вимір. призводить до зменшення Y в середньому на 0.011 од.вимір.; збільшення X_5 на 1 од.вимір. призводить до збільшення Y в середньому на 0.0269 од.вимір.; збільшення X_6 на 1 од.вимір. призводить до зменшення Y в середньому на 29.622 од.вимір. За максимальним коефіцієнтом $\beta_1 = 11.59$ робимо висновок, що найбільший вплив на результат Y надає фактор X_1 . Статистична значимість рівняння перевірена за допомогою коефіцієнта детермінації і критерію Фішера. Встановлено, що в досліджуваній ситуації 100% загальної варіабельності Y пояснюється зміною факторів X_j .

3.3. Системне управління фінансовими результатами промислового підприємства на основі альтернативної санації

При підготовці програми заходів з відновлення платоспроможності слід зважити на вигоди, які надає реструктуризація заборгованості. Через неї ви зможете домогтися зменшення тиску боргових зобов'язань під час санації.

Для цього існують кілька способів.

Перший спосіб — зменшення розміру грошових вимог, які висувають боржнику кредитори. Практика санації показала, що від цього способу не

слід відмовлятися. Таку можливість, з одного боку, надає законодавство, з іншого боку, збіг інтересів і лояльність самих кредиторів.

Другий спосіб — перенесення термінів повернення боргів. У практиці санації та реструктуризації він наймасовіший. Основний позитивний ефект цього способу — це те, що процес санації звільняється від тиску боргових зобов'язань, погашення яких виносяться за його межі. Ви будете сплачувати борги лише після того, як ваше підприємство подолає фінансову кризу.

Третій спосіб — трансформація зовнішнього боргу у внутрішній борг підприємства перед його власником. Фінансові ресурси власника підприємства можуть бути задіяні для задоволення вимог конкурсних кредиторів. Але використання цього способу потребує судового погодження.

Четвертий спосіб — трансформація заборгованості у права власності. Однак попереджаємо, що поряд з позитивним ефектом — звільненням від боргових зобов'язань — вас неминуче спіткають неприємні наслідки — обмеження у ваших правах власності. Порівняйте всі “за” та “проти” — остаточний вибір за вами. Переведення боргу у права власності може бути здійснене шляхом [46]:

- збільшення статутного капіталу господарського товариства і обміну додаткової емісії акцій (часток) на борги кредиторів;
- створення на окремому структурному підрозділі (з використанням частини майна) підприємства нового господарського товариства за участю кредиторів.

Фінансова санація зусиллями власників підприємства, за якої акціонер (пайовик) на добровільних засадах може зробити вибір між деномінацією чи консолідацією, з одного боку, та безповоротною фінансовою допомогою підприємству - з іншого, називається альтернативною санацією.

За такої форми санації акціонери (власники) мають зробити вибір: або вони роблять цільові внески, щоб погасити балансові збитки підприємства і зберігають належну їм (в абсолютному і відносному розмірах) частку

номінальної вартості статутного фонду, або погоджуються на зниження номінальної вартості своїх корпоративних прав, не здійснюючи жодних доплат.

При цьому можна комбінувати варіанти: одні акціонери можуть надати перевагу зменшенню номінальної вартості своїх корпоративних прав, а інші - обрати доплати. Якщо правильно розрахувати ставку доплат, фінансові наслідки обох видів санації для власників корпоративних прав будуть однаковими. Суб'єкт господарювання також у кожному разі отримає одну й ту саму суму санаційного прибутку. Проте йому є сенс обрати додаткові внески. Адже тоді залучаються додаткові ліквідні засоби, тобто поліпшується платоспроможність підприємства [41].

Обчислимо розмір альтернативних цільових внесків, спрямованих на покриття балансових збитків, коли номінальна вартість акцій (НВ) становить 0,09 грн (кількість акцій — 2279550583 шт.), а запланований розмір валового санаційного прибутку — 168056. Баланс підприємства, тис.грн., до санації має такий вигляд:

Таблиця 3.4

Баланс ПАТ «Запорізький завод феросплавів»
до проведення альтернативної санації

Пасив	код	На кінець 2020р.
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	227955
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	-
Капітал у дооцінках	1405	-
Додатковий капітал	1410	12923
Емісійний дохід	1411	-

Продовження таблиці 3.4

Пасив	код	На кінець 2016р.
Накопичені курсові різниці	1412	-
Резервний капітал	1415	22617
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-173596
Неоплачений капітал	1425	-
Вилучений капітал	1430	-
Інші резерви	1435	-
Власний капітал підприємства	1495	89899
Довогострокові пасиви	1595	203235
Короткострокові пасиви	1695	2127098
Баланс		2420232

Метою нашої альтернативної санації:

- використання резервів для погашення збитку у розмірі 22617 тис.грн;
- використання додаткового капіталу для погашення збитку у розмірі 12923 тис.грн.
- отримання запланованого санаційного прибутку у розмірі 168056 тис.грн

Балансовий (розрахунковий) курс акцій такий:

$$BK = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Статутний капітал}} \cdot 100 = \frac{227955 + 12923 + 22617 - 173596}{227955} \cdot 100 = 39,4\%, \quad (3.5)$$

або 0,036 грн (0,09 * 0,394).

Коли йдеться про чисту санацію, для одержання запланованого санаційного прибутку статутний капітал слід зменшити на 168056 тис.грн(до 59899 тис.грн). Відношення, за яким зменшуватиметься статутний фонд, становитиме $4 : 1 \left(\frac{227955}{59899} \right)$. Це означає, що будь-який акціонер із кожних чотирьох належних йому акцій три віддає для анулювання. З огляду на існуючий балансовий курс акцій збиток акціонера за повернення ним трьох акцій становитиме 0,108 грн $(0,036*3)$. Акціонер, який робить додаткові внески, буде в такій самій ситуації: щоб одержати одну повноцінну акцію після санації, він має доплатити 0,105 грн

Розрахункова вартість, грн., однієї акції після санації дорівнює сумі номінальної вартості акції та чистого санаційного прибутку (ЧСП), який припадає на одну акцію:

$$\text{ЧСП} / \text{акція} = \frac{\text{Валовий санаційний прибуток} - \text{Покритий збиток}}{\text{Кількість акцій після санації}}. \quad (3.6)$$

Валовий санаційний прибуток — це різниця між розміром статутного фонду до і після санації. Балансовий курс, грн, акції після санації такий:

$$\text{БКС} = \text{НВ} + \text{ЧСП} = 0,09 + \frac{227955 - 59899 - 138056}{569887646} = 0,143 \text{ грн} \quad (3.7)$$

Баланс підприємства, тис.грн, після проведення санації наведено в таблиці 3.5.

Балансовий курс однієї акції після санації становитиме 150,1 % $\left(\frac{59899 + 30000}{59899} \cdot 100 \right)$. Це означає, що держатель однієї акції після санації одержав приріст вартості в розмірі 0,108 грн. Отже, збиток, якого зазнав акціонер на кожні чотири старі акції, компенсується приростом вартості однієї акції. Фінансовий стан акціонера, який віддав свої акції для анулювання, до і після санації не змінився. Такий самий результат і для акціонера, який робить доплати.

Таблиця 3.5

Баланс підприємства ПАТ «Запорізький завод феросплавів», тис.грн,
після проведення санації

Пасив	код	На кінець 2020р.
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	59899
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	-
Капітал у дооцінках	1405	-
Додатковий капітал	1410	-
Емісійний дохід	1411	-
Накопичені курсові різниці	1412	-
Резервний капітал	1415	-
Чистий санаційний прибуток	1420	30000
Неоплачений капітал	1425	-
Вилучений капітал	1430	-
Інші резерви	1435	-
Власний капітал підприємства	1495	89899
Довогострокові пасиви	1595	203235
Короткострокові пасиви	1695	2127098
Баланс		2420232

Із наведеного прикладу випливає умова забезпечення інтересів обох груп акціонерів (тих, котрі обрали доплати, і тих, які згодні з деномінацією чи конверсією):

$$Z \cdot H_{\text{ст}} + H_{\text{ст}} (K_{\text{ст}} - K_{\text{н}}) = H_{\text{ст}} \cdot K_{\text{ст}} - H_{\text{н}} \cdot K_{\text{н}}; \quad (3.8)$$

$$Z \cdot H_{\text{ст}} = H_{\text{ст}} \cdot K_{\text{н}} - H_{\text{н}} \cdot K_{\text{н}} = H_{\text{ст}} \cdot K_{\text{н}} - \frac{H_{\text{ст}}}{C} K_{\text{н}}; \quad (3.9)$$

$$Z \cdot H_{\text{ст}} = K_{\text{н}} \cdot H_{\text{ст}} - \frac{H_{\text{ст}}}{C} K_{\text{н}}, \quad (3.10)$$

де Z — ставка доплат (у процентах до номінальної вартості);

$H_{\text{ст}}$, $H_{\text{н}}$ — номінальна вартість корпоративних прав відповідно до і після зменшення номіналу;

$K_{\text{ст}}$, $K_{\text{н}}$ — курс акцій відповідно до і після санації;

C — відношення, за яким зменшується номінал.

Формула, за якою обчислюється ставка доплат, коли задано відношення, за яким зменшується номінальний капітал, набуває вигляду:

$$Z = K_{\text{н}} - \frac{K_{\text{н}}}{C}. \quad (3.11)$$

Коли задано ставку доплат, то відношення, за яким слід здійснювати деномінацію, можна обчислити за такою формулою:

$$C = \frac{K_{\text{н}}}{K_{\text{н}} - Z}. \quad (3.12)$$

Цільові внески акціонерів на покриття збитків можуть здійснюватися лише на добровільній основі. Навіть рішення зборів акціонерів не може зобов'язати окремого співвласника надати безповоротну фінансову допомогу підприємству. Рішення акціонера на користь доплати чи анулювання акцій залежить від того, як він оцінює перспективи розвитку підприємства, зокрема майбутню динаміку біржового курсу його акцій.

Окрім названих форм фінансової участі власників у санації підприємства слід згадати також надання фінансових ресурсів на умовах позики. Ідеться як про безпосереднє кредитування власниками свого підприємства, так і про надання ними гарантій та поручництва (інших видів кредитного забезпечення).

Виходячи з результатів третього розділу кваліфікаційної роботи отримали наступні висновки:

1) Запропоновані моделі антикризового управління: модель антикризового управління на засадах контролінгу; модель антикризового управління на засадах реінжинірингу; модель антикризового управління на засадах фінансової діагностики; модель антикризового управління на засадах фінансової санації

Найактуальнішими антикризовими заходами управління сучасним підприємством повинні стати такі заходи: скорочення витрат, горизонтальна й вертикальна інтеграція, аналіз можливостей передачі на аутсорсинг дорогих процесів, жорсткість контролю всіх видів альтернативних витрат, перегляд організаційної структури на предмет виключення зайвих рівнів управління, оптимізація технологічних процесів, оптимізація оподаткування, жорсткість кадрової політики.

2) За допомогою регресії побудована модель рентабельності виробництва ПАТ «Запорізький завод феросплавів». Основні показники, які були включені до побудови регресійної моделі : коефіцієнт автономії, коефіцієнт концентрації позикового капіталу, коефіцієнт оборотності

дебіторської заборгованості, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, коефіцієнт покриття, коефіцієнт фінансової стабільності.

В результаті розрахунків було отримано рівняння множинної регресії:

$$Y = 1438.8815 - 1407.9856X_1 - 1439.0164X_2 + 0.03859X_3 - 0.01104X_4 + 0.02686X_5 - 29.6222X_6.$$

Можлива економічна інтерпретація параметрів моделі: збільшення X_1 на 1 од.вимір. призводить до зменшення Y в середньому на 1407.986 од.вимір.; збільшення X_2 на 1 од.вимір. призводить до зменшення Y в середньому на 1439.016 од.вимір.; збільшення X_3 на 1 од.вимір. призводить до збільшення Y в середньому на 0.0386 од.вимір.; збільшення X_4 на 1 од.вимір. призводить до зменшення Y в середньому на 0.011 од.вимір.; збільшення X_5 на 1 од.вимір. призводить до збільшення Y в середньому на 0.0269 од.вимір.; збільшення X_6 на 1 од.вимір. призводить до зменшення Y в середньому на 29.622 од.вимір.

За максимальним коефіцієнтом $\beta_1 = 11.59$ робимо висновок, що найбільший вплив на результат Y надає фактор X_1 .

Статистична значимість рівняння перевірена за допомогою коефіцієнта детермінації і критерію Фішера. Встановлено, що в досліджуваній ситуації 100% загальної варіабельності Y пояснюється зміною факторів X_j .

3) Запропонована альтернативна санація ПАТ «Запорізький завод феросплавів», отримали наступні результати:

До санації:

- номінальна вартість акцій (НВ) становить 0,09 грн (кількість акцій — 2279550583 шт.),
- запланований розмір валового санаційного прибутку — 168056 тис.грн.
- використання резервів для погашення збитку у розмірі 22617 тис.грн;
- використання додаткового капіталу для погашення збитку у розмірі 12923 тис.грн;

- балансовий (розрахунковий) курс акцій 39,4%, або 0,036 грн. Це означає, що будь-який акціонер із кожних чотирьох належних йому акцій три віддає для анулювання. З огляду на існуючий балансовий курс акцій збиток акціонера за повернення ним трьох акцій становитиме 0,108 грн $(0,036 \cdot 3)$. Акціонер, який робить додаткові внески, буде в такій самій ситуації: щоб одержати одну повноцінну акцію після санації, він має доплатити 0,105 грн.

Після санації:

- балансовий курс акції після санації 0,143 грн (кількість акцій — 569887646). Балансовий курс однієї акції після санації становитиме 150,1 %. Це означає, що держатель однієї акції після санації одержав приріст вартості в розмірі 0,108 грн. Отже, збиток, якого зазнав акціонер на кожні чотири старі акції, компенсується приростом вартості однієї акції. Фінансовий стан акціонера, який віддав свої акції для анулювання, до і після санації не змінився. Такий самий результат і для акціонера, який робить доплати;

- зареєстрований (пайовий) капітал – 59899 тис.грн;

- чистий санаційний прибуток – 30000 тис.грн

ВИСНОВКИ

1. Рівень прибутку отриманого підприємством є основним віддзеркаленням всіх виробничо-господарських процесів, що мають місце під час його функціонування. Фінансовий результат є кількісним та якісним критерієм ефективності (неефективності) існуючого менеджменту, технологій, продуктивності праці, рівня виробничих затрат на виробництво. Сукупність цих факторів визначають ефективність виробництва і перетворюють позитивний фінансовий результат (прибуток) на основну рушійну силу ринкового механізму господарювання та основне джерело економічного і соціального розвитку підприємства та держави в цілому.

Реалізація процедур управління фінансовими результатами відбувається шляхом послідовного та комплексного виконання положень цільової стратегії управління фінансовими результатами за допомогою застосування відповідного інструментарію управління фінансовими результатами в господарській діяльності промислових підприємств. Цільова стратегія управління фінансовими результатами – це науково обґрунтована, цілісно - комплексна програма реалізації набору адекватних менеджерських заходів щодо забезпечення оптимального управління фінансовими результатами з метою успішного досягнення головної цілі та ключових завдань функціонування ЕМУФР господарської діяльності промислових підприємств.

Успішне функціонування підприємства в ринкових умовах можливе за рахунок формування і реалізації виваженої маркетингової, фінансової та інвестиційної політики. Фінансова стратегія поєднує в собі ці складові і за допомогою реалізації оперативних й поточних планів дає змогу досягнути запланованих цілей. Фінансова стратегія повинна бути чіткою, логічною, збалансованою та обґрунтованою. Фінансова стратегія є напрямним вектором управління фінансами підприємства, і без її

належного формування суб'єкту господарювання дуже важко оминати фінансові проблеми під час здійснення виробничо-господарської діяльності у сучасному глобалізованому, динамічному і конкурентному ринковому середовищі.

2. Проаналізовано фінансовий стан та фінансові результати ПАТ «Запорізький завод феросплавів». Відповідно до вирішеного завдання отримали наступні тенденції:

- зростання собівартості більшими темпами ніж чистого доходу призвела до збитковості підприємства у 2019р., сума чистого збитку склала 154951 тис.грн;

- у зв'язку зі значними вартісними показниками непокритих збитків у пасиві балансу підприємству не вистачає резервів та додаткового капіталу для їх покриття. Тому середньорічна вартість власного капіталу з кожним роком скорочується, що позначається на автономності підприємства від зовнішніх джерел;

- спадна тенденція простежується за чисельністю персоналу, яка зменшилась на 63 чол.;

- значний знос основних засобів та вимивання оборотного капіталу позначаються на вартості активів підприємства;

- за показниками стійкості та платоспроможності спостерігається повна залежність від позикових коштів та практична незабезпеченість власними коштами та робочим капіталом.

Залежність від позикових коштів підтверджують коефіцієнт автономії підприємства (коефіцієнт зменшився до мізерного рівня 0,003 в.п.) та коефіцієнт концентрації позикового капіталу (значення показника за 2020р. – 0,963 в.п., тобто позиковий капітал складає 96,3% у структурі пасивів).

Незабезпеченість власними коштами та робочим капіталом відображає від'ємний коефіцієнт забезпеченості власних коштів та забезпеченості запасів робочим капіталом (показники 2020р. відповідно -0,622 та -1,632)

- підприємство має брак ліквідних коштів, а вартість оборотних коштів

тільки на 50-60% покриває поточні зобов'язання. Проведений аналіз балансу на ліквідність підтвердив вищезгадані тенденції

– позитивну динаміку мають показники ділової активності. Збільшення коефіцієнтів оборотності активів, порівнюючи 2016р. з 2015р. на 0,18 в.п., перевищення тривалості операційного циклу з 97 до 92 днів;

Запропоновано модель Дюпона, як факторну модель аналізу впливу активів підприємства на ефективність діяльності підприємства. Найбільший вплив на зміну рентабельності за моделлю Дюпона здійснює зміна чистого прибутку та структури капіталу. Оборненість активів створює позитивний вплив на збільшення рентабельності власного капіталу. В результаті збільшення коефіцієнта оборненості активів на 0,1975 пункти рентабельність власного капіталу зростає на 52,52%.

3. Запропоновані моделі антикризового управління: модель антикризового управління на засадах контролінгу; модель антикризового управління на засадах реінжинірингу; модель антикризового управління на засадах фінансової діагностики; модель антикризового управління на засадах фінансової санації. Найактуальнішими антикризовими заходами управління сучасним підприємством повинні стати такі заходи: скорочення витрат, горизонтальна й вертикальна інтеграція, аналіз можливостей передачі на аутсорсинг дорогих процесів, жорсткість контролю всіх видів альтернативних витрат, перегляд організаційної структури на предмет виключення зайвих рівнів управління, оптимізація технологічних процесів, оптимізація оподаткування, жорсткість кадрової політики.

За допомогою регресії побудована модель рентабельності виробництва ПАТ «Запорізький завод феросплавів». Основні показники, які були включені до побудови регресійної моделі : коефіцієнт автономії, коефіцієнт концентрації позикового капіталу, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, коефіцієнт покриття, коефіцієнт фінансової стабільності.

В результаті розрахунків було отримано рівняння множинної регресії:

$$Y = 1438.8815 - 1407.9856X_1 - 1439.0164X_2 + 0.03859X_3 - 0.01104X_4 + 0.02686X_5 - 29.6222X_6.$$

Можлива економічна інтерпретація параметрів моделі: збільшення X_1 на 1 од.вимір. призводить до зменшення Y в середньому на 1407.986 од.вимір.; збільшення X_2 на 1 од.вимір. призводить до зменшення Y в середньому на 1439.016 од.вимір.; збільшення X_3 на 1 од.вимір. призводить до збільшення Y в середньому на 0.0386 од.вимір.; збільшення X_4 на 1 од.вимір. призводить до зменшення Y в середньому на 0.011 од.вимір.; збільшення X_5 на 1 од.вимір. призводить до збільшення Y в середньому на 0.0269 од.вимір.; збільшення X_6 на 1 од.вимір. призводить до зменшення Y в середньому на 29.622 од.вимір.

За максимальним коефіцієнтом $\beta_1 = 11.59$ робимо висновок, що найбільший вплив на результат Y надає фактор X_1 .

Статистична значимість рівняння перевірена за допомогою коефіцієнта детермінації і критерію Фішера. Встановлено, що в досліджуваній ситуації 100% загальної варіабельності Y пояснюється зміною факторів X_j .

Запропонована альтернативна санація ПАТ «Запорізький завод феросплавів», отримали наступні результати:

До санації:

- номінальна вартість акцій (НВ) становить 0,09 грн (кількість акцій — 2279550583 шт.),
- запланований розмір валового санаційного прибутку — 168056 тис.грн.
- використання резервів для погашення збитку у розмірі 22617 тис.грн;
- використання додаткового капіталу для погашення збитку у розмірі 12923 тис.грн;
- балансовий (розрахунковий) курс акцій 39,4%, або 0,036 грн. Це означає, що будь-який акціонер із кожних чотирьох належних йому акцій три віддає для анулювання. З огляду на існуючий балансовий курс акцій збиток

акціонера за повернення ним трьох акцій становитиме 0,108 грн $.(0,036*3)$. Акціонер, який робить додаткові внески, буде в такій самій ситуації: щоб одержати одну повноцінну акцію після санації, він має доплатити 0,105 грн.

Після санації:

– балансовий курс акції після санації 0,143 грн (кількість акцій — 569887646). Балансовий курс однієї акції після санації становитиме 150,1 %. Це означає, що держатель однієї акції після санації одержав приріст вартості в розмірі 0,108 грн. Отже, збиток, якого зазнав акціонер на кожні чотири старі акції, компенсується приростом вартості однієї акції. Фінансовий стан акціонера, який віддав свої акції для анулювання, до і після санації не змінився. Такий самий результат і для акціонера, який робить доплати;

– зареєстрований (пайовий) капітал – 59899 тис.грн;

– чистий санаційний прибуток – 30000 тис.грн

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кучерова С.О. Покращення інформаційного забезпечення визначення фінансових результатів та відображення їх у звітності. Наука й економіка. 2009. №4. С.175–178.
2. Власюк Г.В. Проблеми та напрями вдосконалення обліку фінансових результатів. Держава та регіони. 2009. №6. С.60–64.
3. Крамаренко Г. А. Финансовый анализ : Учеб. пособие. Днепропетровск: ДАУБР, 2000. 152 с.
4. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання. К.: КНЕУ, 2001. 389 с.
5. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. №996 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>
6. Савченко Л. Аналіз причин і способів викривлення фінансового результату. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2006. № 2. С.90–98.
7. Бабин І.М. Використання інформації оперативного контролю у системі управління підприємством. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2007. № 576. С. 367–373.
8. Голов С.Ф. Управлінський облік: Підручник. К.: Лібра, 2003. 704 с.
9. Економічний аналіз : навч. посібник / за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. К.: КНЕУ, 2001. 540 с.
10. Горицкая Н. Финансовая стратегия: Управление финансами. Финансовый директор. 2005. №11. С. 17-25.
11. Лисовская И. А. Основы финансового менеджмента. М. : ТЕИС, 2006. 120 с.

12. Савчук В. П. Стратегии и технологии управления финансами предприятия. Корпоративный менеджмент. 2008. № 5. С.23-37
13. Карасева И. М. Финансовый менеджмент: учеб. пособие по специализации «Менеджмент организации». М. : Омега-Л. 2006. 335 с.
14. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підручник. 2-ге вид. доп. і перероб. К.: КНЕУ, 2002. 410 с.
15. Попович П. Я. Економічний аналіз та аудит на підприємстві : підручник. Тернопіль: 1998.
16. Панасюк В.М. Податковий облік: навч. посіб. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 260с.
17. Старовойтов М. К. Практический инструментарий организации управления промышленным предприятием. М. : Высшая школа, 2002. 235 с.
18. Нападівська Л.В. Управлінський облік: Підручник / Л.В. Нападівська. – К., 2004.
19. Фінансова діяльність підприємства [Текст] : Підручник / О. М. Бандурка, М. Я. Коробов, П. І. Орлов, П. Я. Петрова — 2-е вид., перероб. і доп. — К.: Либідь, 2002. — 384 с.
20. Фінансова стратегія в управлінні підприємствами : монографія / А.Г. Семенов, О.О. Єропутова, Т.В. Перекрест, А.В. Линенко. – Запоріжжя: КПУ, 2008. – 188 с.
21. Фінанси підприємств : підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк, С. О. Булгакова та ін. ; наук. ред. А. М. Поддєрьогін. – 5-вид., перероб. та допов. – К. : КНЕУ, 2004. – 546 с.
22. Андрійчук Р.В. Методичні підходи до аналізу рентабельності та безбитковості виробництва продукції й оптимізації її асортименту. Економіка АПК. 2007. № 5. С. 133-140.
23. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства : навч. посіб. К.: Вища шк., 2003. 278 с.
24. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. К.: МАУП, 2000. 152 с.

25. Бочаров В. В. Финансовый анализ. СПб.: Питер, 2002. 240 с.
26. Галушко В.П. Точка безбитковості: теоретичні погляди на методологію розрахунків. Економіка АПК. 2006. № 10. С. 3 – 5.
27. Моссаковський В. Про розрахунок точки безбитковості. Бухгалтерський облік і аудит. 2006. № 9. С. 15-19.
28. Чумаченко М. Дослідження передумов і припущень при аналізі графіка безбитковості. Бухгалтерський облік і аудит. 2006. № 5. С. 3-10.
29. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання. К.: КНЕУ, 2001. 387 с.
30. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: Учеб. пособие. Мн.: Новое знание, 2002. 704 с.
31. Шершньова З.Є., Оборська С. В. Стратегічне управління: навч. посіб. Київ. нац. екон. ун-т. К., 1999. 384 с.
32. Головка Т. В., Сагова С. В. Стратегічний аналіз : навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни. К.: КНЕУ, 2001. 201 с.
33. Степанова Г. Н. Стратегический менеджмент. Планирование на предприятии : учеб. пособ. М. : Изд-во МГУП, 2001. 136 с.
34. Кинг У. Стратегическое планирование и хозяйственная практика : пер. с англ. / У.Кинг, Д. Киланд ; под. ред. Г. Б. Кочеткова. М. : Прогрес, 1982. 397 с.
35. Антикризове управління підприємством: навч. посіб. для студ. екон. спец. усіх форм навч. / З. Є. Шершньова (заг.ред.). К. : КНЕУ, 2007. 676с.
36. Антонов О.В. Управление кризисным состоянием организации (предприятия): Учеб. пособие для вузов / Под ред.. проф.. В.А. Швандара. М.: ЮНИТИ – ДАНА, 2004. 141 с.
37. Бланк И. А. Антикризисное финансовое управление предприятием. К. : Эльга, Ника-Центр, 2006. 672 с.
38. Коваленко М.А. Лобанова Н.В. Оцінка ефективності санації підприємств. Фінанси України. 2005. №3. с. 147-151.
39. Котляр М.Л. Оцінка фінансової стійкості підприємства на базі аналітичних коефіцієнтів. Фінанси України. 2005. №1. С. 113-117.

40. Лігоненко Л. О. Реструктуризація підприємства як інструмент антикризового управління та економічного зростання суб'єктів підприємництва. К.: 1999. Вип. 3. 145 с.

41. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій. К., 2001. 580с.

42. Салига С.Я., Фатюха В.В. Інформаційне забезпечення управлінських рішень на підприємствах. Запоріжжя: ГУ. ЗІДМУ. 2007. 152 с.

43. Теория и практика антикризисного управления / под ред. С. Г. Беляева, В. И. Кошкина. М. : Закон и право: ЮНИТИ, 2005. 469 с.

44. Терещенко О. Дискримінантна модель інтегральної оцінки фінансового стану підприємства. Економіка України. 2003. №8. с. 38-43.

45. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія / О. О. Терещенко. К. : КНЕУ, 2004. 268 с.

46. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств. К.: КНЕУ, 2000. 412 с.

47. Терещенко Т.О. Економетрія : навч. посібник. К. : КНЕУ, 2000. 296 с.